

ספר

מורה נבוכים

לדבר האלהי רבינו משה בן מיימון הספרדי ז"ל

בהעתקת הרב ר' שמואל אבן תיבון ז"ל

עם שלשה פירושים הנודעים ומפורסמים

היה

אפודי, שם טוב, ו' קרשקש

והרביעי הכי נכבד הנוסף כעת, להשר וגדול בישרון

רבינו דון יצחק אברבנאל ז"ל

עוד נקבצו כאו בו

(א) כוננת כל פרק מפרקי המורה על דעת החכם ר' יהודה החריזי ז"ל.

(ב) פירוש מלות הזרות לר"ש אבן תיבון ז"ל, מונה ומתוקן.

(ג) כל פסוקי תורה נביאים וכתובים אשר באו זכרם בספר המורה, נסדרו כסדרן בציון החלק והפרק שהובאו בהמורה.

חלק שלישי

הונה בעיון נמרץ ובהשגחה רבה ע"פ ספרים מדוייקים.

צולם ונדפס מחדש

בעיה"ק ירושלים תש"ך

מורה נבוכים חלק שלישי הקדמה

בארנו פעמים רבות שעקר הכונה היה בזה המאמר, לבאר מה שאפשר לבארנו ממעשה בראשית ומעשה מרכבה, כפי מה שחובר לו זה המאמר, וכבר בארנו שאלו הדברים הם מכלל סתרי תורה, וידעת ג"כ איך האשימו רבותינו ז"ל מי שמגלה אותן, ובארנו ז"ל ששכר מעלים סתרי תורה המבוארים והגלויים לבעלי העיון עצום מאד, אמרו בסוף פסחים על מה שכתוב ליושבים לפני ה' יהיה סתרה לאכול לשבעה ולמכסה עתיק, אמרו למכסה דברים שגילוי עתיק יומיא וזמאי ניהו סתרי תורה, והבן שעור מה שהיישירו אליו אם יש בלבבך תבונה. והנה בארו עומק מעשה מרכבה והיותו רחוק מדעת ההמון, והתבאר שאפילו מה שיבין ממנו מי שחננו השם תבונה אסרה התורה ללמדו אלא פנים בפנים א למי שיש לו המדות הנזכרות, ואין מוסרים לו ממנו אלא ראשי פרקים

הקדמה א למי שיש לו המדות הנזכרות. ר"ל כגון לחש ותכס מרשים ושאר המדות שזכר הרב בפרק אפרזי

הקדמה ככר ביארתי לך כי בחלק הראשון שלק הרב הגשמות מהש"ת מכלל הכתובים המציאים אליה, וסלק ג"כ התארים ממנו וכל המציא לחשוב שיש להש"י תוארים נוספים על עצמו, ואח"כ ביאר כי הוא ית' לא יפעל שום פעול בולט עצמו כי העולם נתייב ממנו כהתייב המושכל מהשכל וכי הוא יתעלה הוא עלה פועלת לעולם ועלה זורית ועלה תכליתית, וכי הדרך אשר דרכו המדברים לקיים השלשה דרושים היקרים שהוא המציאות האל אחדותו והרחקת הגשמות, שאין ראוי לבלרו כדרכי המדברים, כי הם לקוחים מהקדמות מסופקות מאלד וסותרות המציאות המיושג הנראה, והניח פרק והיא הנקרא שיעור קומה, ביאר בו הרב איך ראוי שיוצן המציאות בזוה"ק שילקח ראיה על השלשה דרושים היקרים, וכל מה שהניח בזה הפרק הם דברים המבוארים בגלים לכל בעל שכל, כי החלות המופת ראוי שיהיו בזה התואר, ואחר זה הכה הרב דקדוק הקדמות המדברים והראה מקום הטעות בזה בזוה"ק שיתקרו הכוה"ק והשכל וסותרים את עצמם ג"כ, ואחר כך בא החלק השני והניח הקדמות הפילוסופיים אשר הם ללקחות מטבע המציאות לברר בה' דרושים, והניח הקדמותיים, ואח"כ שתמש מאלו הקדמות כדי לברר השלשה דרושים, וזכר כי בין שיהיה העולם קדמון או מחוץ ותבארו אלו השלשה דרושים, ואח"כ רצה הרב לברר שיש שכלים נבדלים, ושהגלגל הוא בעל נפש, ושהשגחת זה העולם הוא ע"י המלאכים וע"י הגלגלים, וכי כל מה שיאמר אריסטו' בתקנות השמים ובסנטימיהם הם דברים אחרים והמציאים, ומפרק ג' עד פרק י"ד הוא כלל הקדמה לברר מעשה מרכבה, ואח"כ ניטל הטעות אשר יש לפילוסופים על הקדמות, ואח"כ הכריע החדוש על הקדמות, ואחר זה ביאר שיסוד תורת משה רבינו היא שהעולם מחודש ואינו יסוד שהוא נפסד בעתיד כמו שהוא מחודש תכל ככר יהיה נצחי, וביאר כל הנבואות אשר יבואו לחשוב שהעולם נפסד, ואחר זה ביאר מעשה בראשית שאחר קיום שבעולם מחודש יהיה הנבואה אחת בכל הנסים, ואם יהיה העולם נפסד, ואלה ש"י הנבואה אפשר שימצא, ולמה שא"י הנבואה ביארנו מעשה מרכבה אם לא יתבאר ראשונה מהות הנבואה ומדרגותיה ואיך ידברו הנביאים במשלים, הקדים הרב הדבור בזה קודם הדבור במעשה מרכבה. ואחר שהונח כל מה שראוי שיוקנה לברר מעשה מרכבה רצה הרב לברר בחלק בה' מעשה מרכבה, ואח"כ בא לברר השגחת הש"ת בזה העולם, ואח"כ הדבור בהשגחה אם לא שידבר בידועת הש"ת ונמשך לזה ספר רמב"ם הנפלא, ואחר שביאר סתרי מרכבה וסערי המעשה הכהי בהשגחה רצה לברר טעמי המצות והספורים אשר כלו בחורה, ואח"כ ביאר איך ראוי שיהיה הנבואה האלהי השלם בזה העולם עד אשר תתפרד נפשו מעל גוייתו והיה בלרו המים, והכו בוונת זה החלק הנכבד: ונתחיל ונאמר הנה כבר הארנו פעמים רבות שעקר הכונה היה בזה המאמר לברר מה שאפשר לבררו ממעשה בראשית ומעשה מרכבה, כי נושא החמור כלם הם העולם המושכל והמוחש. ונאמרי התורה הם מעשה בראשית ומעשה סערי מרכבה כי יכלול אלו השני חלקים, וכבר ביארנו שאלו הדברים הם מכלל סתרי התורה, וידעת איך האשימו רז"ל מי שמגלה אותם ואחרו ששכר מעלים סתרי תורה המבוארים והגלויים לבעלי החכמה עצום מאד, אמרו בסוף פסחים ליושבים לפני ה' יהיה סתרה לשבעה ולמכסה עתיק, אמרו למכסה דברים שגילוי עתיק יומיא וזמאי ניהו סתרי תורה, והבן שעור מה שהיישירו אליו אם יש בלבבך תבונה. והנה בארו עומק מעשה מרכבה והיותו רחוק מדעת ההמון, והתבאר שאפילו מה שיבין ממנו מי שחננו השם תבונה אסרה התורה ללמדו אלא פנים בפנים, כי אין ראוי לכתבו בספר כי הכותבו כספר כאלו דורשו לאלפים ולרבבות, ואין מלמדים ממנו פנים בפנים אלא למי שיש לו מדות הנזכרות ר"ל כגון לחש ותכס מרשים ושאר המדות שזכר בפרק ל"ד מהחלק הראשון, וכושילמד

אמר הר"ם בהקדמה וראוי היה להעשות כן. שלא ימצא דבר כתוב יהיה בזה העולם מואיש הבלתי ראוי לזה ולא יגיע הפסד בזה כי לא יעזב מקבל מפי מקבל ויהיה החכם מוריע לחכם אחר הריאוי לזה אלה המדות הנעלמים ברובים, וכן נמשך הענין חמיר עד שלא נפסד הענין ולא נשחכת מריחודי סגולות

בשום זמן ולא חובר בזה ספר כלל וכן הוין לקצור הדיעות בתחלה לקבלם ואם הם דברים אמתים ונבדלים יקיים, והשבונו האנשים אשר לא השיגו במדרגת העיון לדבריו מנות, שאנחנו נראה החלומר והמפורסם והמוסתר לכל אדם ללמדו לא היה מחובר בספר כלל ליראתם בהסתכות הדיעות והתחלפם בהבנת הדברים

מורה נבוכים חלק שלישי הקדמה

לכד, וזאת היא הסבה בהפסק ידיעתו מן האומה לגמרי, עד שלא נמצא מפנו דבר קטן או גדול, וראוי היה להעשות בו כך, כי לא נעדר מקבל מפי מקבל ולא חובר בו ספר כלל, ואחר שהוא כן איך יש לי תחבולה להעריך על מה שאפשר שנודע לי, והתבאר אלי בלא ספק כמה שהכנינותיו מזה, אבל המנעי מחבר דבר מזה שנודע לי בו עד שיהיה אכזר באבדו אשר אי אפשר סכלעדיו, היה בעיני אונאה גדולה בחקך ורק כל נבוכך וכלאו הייתה ערשך האמת כי הראוי לו, או קנאת המורים בירוש על ירושתו, ושיתרון מדות מגונות, וזאמנם באור דבריו כבר זכרנו מה שיש בו מהזרת התורה מצורף למה שנתן אותו השכל, מתוכר אל היותי ג"כ בעל סברא כמה שנודע לי ממנו, ולא באחתי בו נבואה אלהית להודיעני שכן נתכוון בענין, ולא קבלתי מה שאמנינהו בו ממלמד, אבל הורני הכתוב בספרי הגבואה ודברי החכמים, עם מה שאצלי מן ההקדמות עיוניות שהענין כן בלא ספק, ואפשר שיהיה הענין חלופו ותהי הנוונה דבר אחר. והנה עוררתי בו המחשבה המיושרת והעזר האלהי אל ענין שאספרהו, והוא שאני אפרש לך מה שאמר יחוקאל הנביא ע"ה על דרך שיחשוב כל שישמע פירושי, שאני לא אמרתי דבר נוסף על מה שיורה עליו הכתוב, אבל כאלו אני מתרגם מלות מלשון אל לשון, או מבאר בקצרה ענין דברים גלויים, וכשיסתכל בו מי שחובר לו זה המאמר ויתבונן בפרקיו כלם בהשגחה שלמה, ויתבאר לו הענין כלו אשר התבאר לי ונגלה עד שלא יעלם ממנו דבר, וזהו תכלית היכולת לקבץ בין התועלת לכל אדם ובין מניעת הביאור בלמוד דבר מזה הענין כמו שצריך. ואחר הקדים זאת ההקדמה שים לבך בפרקים הבאים בזה הענין והנכבד והיקר הגדול, אשר הוא יתר שהכל תלוי בו ועמוד שהכל נשען עליו:

אפתי

ל"ד מראשון: ב זולת היא הסבה בהפסק ידיעתו. ר"ל שמה שהאדם חסור ללמד אלו הסודות כי אם פנים בפנים מפני זה נפסקה זאת הידיעה מן האומה לגמרי מזה הגלות וגם לא נמאח ממנה דבר קטן או גדול בספר, ג ורלוו היה להשגות ידועות מן האומה לגמרי ולכן לא נמצא ממנו דבר קטן או גדול לא תכבד ולא בע"ה, וראוי היה לנאח ממנו דבר קטן או מהל מפי מקבל והרב ילמד לתלמידו ותלמידו לתלמידו בזה שלא תשכח לעולם חילו לא היה הגלות, שכל סבה הגלות חייבה שעמד מקבל מפי מקבל וגם לא חובר לעולם ספר כלל מאלו הסודות העלומים ואחר שהאדם כן וכו', ר"ל ואמנם באור דבריו וכו'. ר"ל אמנם שנבאר מעשה מרכבה במחלוקת כבר זכרנו שהוא חסור מן החוכה וגם השכל מחייב שלא לבאר חילו לא היה אכזר בדבר. ה מהחוכה אל היותי גם כן וכו'. ר"ל מצורף לפני אלו הפעמים שזכרתי שאין ראוי לבאר מעשה מרכבה, כי מה שיסבך בו הרב אינו ענין מקובל מחייבי שיהיה כך כי לא צלחה חילו הנבואה, אבל הוא כפי סבת הרב ז"ל ורקו דמחו ואפשר שיהיה חלוף, וזההי כוונת הכתוב דבר אחר: ו ועמוד שהכל נשען עליו. והיא מעשה מרכבה:

שם טוב

וכשולמה האדם פנים בפנים למי שיש לו מדות הללו אין מלמדים אותו אלא ראשי הפרקים בלבד, וזו היא הסבה בהפסק ידיעתו מן האומה לגמרי מזה שהיה חסור ללמד אלו הסודות כי אם פנים בפנים מפני זאת נפסקה זאת ידיעתו מן האומה לגמרי ולכן לא נמצא ממנו דבר קטן או גדול לא תכבד ולא בע"ה, וראוי היה לנאח ממנו דבר קטן או מהל מפי מקבל והרב ילמד לתלמידו ותלמידו לתלמידו בזה שלא תשכח לעולם חילו לא היה גלות אבל סבת הגלות היה שעמד מקבל מפי מקבל, וכלאו אשר ראוי היה לאדם ללמד פנים בפנים כי לא נעדר מקבל מפי מקבל ואין ראוי לחבר בו ספר כלל כי סוד ה' ליראיו, ואחר שהוא חסור לכתוב אלו הדברים בספר ושכר המעלים גלוי מזה איך יש לי תחבולה להעריך על מה שאפשר שנודע לי וכתבתי אליו בלי ספק כמה שהכנינותיו מזה, אבל המנעי מחבר דבר מזה שנודע לי בו עד שיהיה אכזר באבדו שכפדי אשר אי אפשר מבלעדיו, ויכח אבדת הכורב, בעיני אונאה גדולה בחקך ובחק כל נבוכך וכלאו עושה האמת מן הראוי לו ואמנם בירור אלו הספרים כבר זכרנו שהוא חסור מזה שהורה צדק לעמו ואתו השכל כי הרב הקרב יומת, ואין ראוי לגלות הספרים כמו שאמרנו כי תפסד העולם, כמו שאמרנו אלמלא השועים ויכר העולם, וכמו שאמרנו עץ הדעת לא גלהו הקב"ה לאדם ולא עתיד לגלותו, כי טעם החילוקות כן חייב כי העולם נתן לכלם מחובר אל היותי ג"כ בעל סברא כמה שנודע לי, ר"ל מצורף לפני אלו הפעמים שזכרנו ראו לבאר מעשה מרכבה, כי מה שנבאר בו אינו ענין מקובל מעל שיהיה מחייבי שיהיה כך לא היה הכוונה ודבר זה כפי סבת הרב ושקול דעתו כי לא קבל מה שיאמר בזה המלמד אבל היותו לו והמחנך לו זה ספרי הנבואה ודברי החכמים, עם שיש לרב מהקדמות עיוניות שהענין כן בלי ספק ואפשר שיהיה הענין חלופו ויהיה הנוונה דבר אחר. ואחר הרב והנה עוררתי בו המחשבה המיושרת והעזר האלהי אל הענין שאספרהו, והוא שאני אפרש לך מה שאמר יחוקאל הנביא ע"ה על דרך שיחשוב כל שישמע פירושי, שאני לא אמרתי דבר נוסף על מה שיורה עליו הכתוב, אבל כאלו אני מתרגם מלות מלשון אל לשון, ויימחו הרב בזה כי ראוי שיזכר כל הפרקים שעברו כי המתבונן בהם ויתבאר לו הענין כלו כאשר יתבאר לו ונגלה עד שלא יעלם ממנו דבר, וזהו תכלית היכולת לקבץ בין התועלת לכל אדם ולבין מניעת הביאור באופן שיהיה גלוי לירועים וזכרנו מניעת הקדמה זו שים לבך בפרקים הבאים בזה הענין והנכבד והיקר הגדול אשר הוא יתר שהכל תלוי בו ועמוד שהכל נשען עליו והוא חסור מן החוכה וגם השכל מחייב שלא לבאר חילו לא היה אכזר בדבר. ה מהחוכה אל היותי גם כן וכו'. ר"ל מצורף לפני אלו הפעמים שזכרתי שאין ראוי לבאר מעשה מרכבה, כי מה שיסבך בו הרב אינו ענין מקובל מחייבי שיהיה כך כי לא צלחה חילו הנבואה, אבל הוא כפי סבת הרב ז"ל ורקו דמחו ואפשר שיהיה חלוף, וזההי כוונת הכתוב דבר אחר: ו ועמוד שהכל נשען עליו. והיא מעשה מרכבה:

קרשקש

הדברים הנכתבים כמו שנראה היום מתהלחלו הרעות בחלמוד באזורים ומתירים זה אופך ונביא ראהו זה ספרי ומביא רעה, מנם הענין הנאמר בה לא יסול בו ספק ולא חילוף דעות:

הדברים הנכתבים כמו שנראה היום מתהלחלו הרעות בחלמוד באזורים ומתירים זה אופך ונביא ראהו זה ספרי ומביא רעה, מנם הענין הנאמר בה לא יסול בו ספק ולא חילוף דעות:

מורה נבוכים חלק שלישי פרק א

(ה) ידוע אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורה משאר בעלי חיים, עד שנראה איש כאלו פניו דומים לפני האריה, ואחר כאלו פניו דומים לפני השור וכיוצא בהן, וכפי אלו הצורות הנוטות אל צורות פני שאר בעלי חיים מכנים בני אדם כן, מה שאמר פני שור, ופני אריה, ופני נשר, הם כלם פני אדם נוטות אל אלו הצורות של אלו הומינין, ויש לך בזה שתי ראיות, האחת מהן אמרו בחיות בכלל, וזה מראיהן דמות אדם להנה, ואח"כ תאר כל חיה מהן שיש להן פני אדם ופני שור ופני אריה ופני נשר. והראיה השנית מה שבאר במרכבה השנית אשר הביא אותה לבאר

שם טוב

אפודי

פרק א ידוע שמזני אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורה אחת משאר בעלי חיים ועו' ה' הרקנן זיה שהחיות עם שכלם יש להם פני אדם כי המניע להם הוא השכל הנבדל, או כוננת תנועתם הוא להוויית האדם שסוף התכלית האחרון, וע"ז יש הפרש ביניהם כי בכך תראה איש כאלו פניו דומים לפני אריה והאחרים כאלו פניו דומים לפני שור, וכפי אלו הצורות הנוטות אל צורות פני ז"ה דומים לפני אדם כמו שאמר פני שור ופני אריה ופני נשר הם כלם פני אדם נוטות אל אלו הצורות של אלו החיות, ויש לנו זיה שני ראיות, אחת מהם אחרו בחיות בכלל וזה מראיהן דמות אדם ואח"כ תאר כל חיה מהן פני אדם פני שור פני נשר פני אריה, והראיה השנית כי אמר במרכבה השנית במקום שור פני שור וכרוב הוא הצעיר לוימים מבני אדם וכן הוא ההקדש בשר פנים הנאמרים, ואמנם אמר פני שור לתיור ג"כ מצד קצת הגזרה כי שור נגזר מן ישר ר"ל טבע, וכבר ביארנו בחלק השני שהנאמרים המשמיעים יחלקו אל מספר ארבעה וזו דעת הראשונים כלם שכבוד נוגה וכוכב למעלה מן השמש ולכן מזו הכדורים ארבעה. כדור הירח הסמוך לנו, כדור השמש אשר למעלה ממנו בהכרח, וכדור הים כוכבים נבוכים שנתאי זקק מאדוים ננה כוכב. וכדור הכוכבים העומרים, ואחריו למעלה מן הכל אשר אין בו כוכב, ויהיה מספר כדורי הצורות אשר אין בו כוכבים ארבעה, ואילו הדי' הכדורים המצוירים אע"פ שזעופים כמות בכל, יש

פרק א ידוע עו'. החיות כנג' ביארנו למעלה שהם ד' קדוים. ופני החיות, ר"ל היות הנבלל סבה אופינה שהם הסודות. ופני אריה הוא נבלל המזלות המניע יסוד משטר הנוכח בצריה והוא מיוחד בצורה המחזק. ופני נשר רמו' לנבלל היות המניע יסוד הים הנוכח בעופות כי מן הרקק נבדלו והוא מיוחד בצורת הזומה המגביר באויר. ופני אדם רמו' לנבלל היות המניע יסוד האויר המיוחד בצורה אדם. ופני שור רמו' לנבלל חמה המניע יסוד החם המיוחד בצורת הבעל מ', כי החיות הוא חום שמימי, ואם כן נבלל המזלות מיוחד בפני אריה, וירח בנשר. והמה בצור. והמשה כוכבי הנבוכה אדם. וזה כן מפני מה אמר הפסוק שלכל אחת מהחיות בעלת ארבעה פנים כי לא היה מן הראוי שיהיה לה כי ארבעה פנים, והמסע הזה כי כל חיה יש לה פנים מיוחדים שפועלת בהם ציודת אצל מז' הכללות והיא התנועה השבוצית כל אחת שפועלת בכל הסודות וזהו הארבעה פנים לכל אחד. ומה שאמר הרב שכל אלו הפנים הם פני אדם, אחת, ר"ל כי אע"פ שאני אומר שנבלל המזלות מניע וכן עפר או אי' זה מהאחרים שמניע יסודו, ר"ל שהנבלל מכין החומר לקבל הצורה אבל נחיתה הצורה היא מן הנבלל בלא ספק, וזה שכל אלו הארבעה פנים הם פני אדם במהות והוא הנבלל כי הוא מקנה הצורה, וכן פירש מפרש ספר הכוונות וכן נכון, אבל יש מי שפירש שכל אלו הפנים הם פני אדם, ר"ל כי החיות הם חיים משכילים

לכל כדור יסוד מד' יסודות ציודת, הירח מניע הים והוא דומה לגשר כי העופות מן הרקק נבדלו, וכלם השמש האש והוא רומן לשור כי השור יש בו אדם. וכדור שער הכוכבים הנבוכים לאויר כי יכנסו קצתם בקצתם ואין להם עמידה וקיום כמו האויר, והמניע לוה הוא פני אדם, וכדור הכוכבים הקיימים הוא רומן לאריה וזה הכדור מניע לארץ, אי"כ כדור הכוכבים הקיימים מיוחד בפני אריה. ומה בנשר. ומה שור. ומה שהנבלל והצורה ומה שכל מן הארבעה פנים מן הכחות הבוללות שאחיה אלינו וזה כחות המוות המפורים הנבלל כדוריהו ומה ששכלו ומושללו, וארבעה פנים מן הכחות הבוללות כדור שופע בכל המתחיים ויוחד ציודת א' וכה הנפש הצומחת וכה הנפש החי וכה הנפש המדברת, וכמו שכל כדור שופע בכל המתחיים ויוחד ציודת א' כן שופע כח בכל אלו הפנים ויוחד אחד מהם באחד אחד

והחיות

קשרקש

אברנאל

פרק א ידוע שמכני אדם אנשים שצורת פניהם ב' ר"ל שני צורות אחד מב' ע' חיים עד שנראה איש כאלו פניו דומים לפני אריה, ומה שצורת פניהם דומה לצורה משאר בעלי חיים, עד שנראה איש כאלו פניו דומים לפני האריה, ואחר כאלו פניו דומים לפני השור וכיוצא בהן, וכפי אלו הצורות הנוטות אל צורות פני שאר בעלי חיים מכנים בני אדם כן, מה שאמר פני שור, ופני אריה, ופני נשר, הם כלם פני אדם נוטות אל אלו הצורות של אלו הומינין, ויש לך בזה שתי ראיות, האחת מהן אמרו בחיות בכלל, וזה מראיהן דמות אדם להנה, ואח"כ תאר כל חיה מהן שיש להן פני אדם ופני שור ופני אריה ופני נשר. והראיה השנית מה שבאר במרכבה השנית אשר הביא אותה לבאר

פרק א ידוע שמכני אדם אנשים שצורת פניהם דומה לצורה אחת משאר בעלי חיים עד שנראה איש כאלו פניו דומים לפני האריה, ואחר כאלו פניו דומים לפני השור וכיוצא בהן, וכפי אלו הצורות הנוטות אל צורות פני שאר בעלי חיים מכנים בני אדם כן, מה שאמר פני שור, ופני אריה, ופני נשר, הם כלם פני אדם נוטות אל אלו הצורות של אלו הומינין, ויש לך בזה שתי ראיות, האחת מהן אמרו בחיות בכלל, וזה מראיהן דמות אדם להנה, ואח"כ תאר כל חיה מהן שיש להן פני אדם ופני שור ופני אריה ופני נשר. והראיה השנית מה שבאר במרכבה השנית אשר הביא אותה לבאר

הדפוס: 1925

מורה נבוכים חקק שלישי פרק ב

פרק ב זכר שראה א ארבע חיות (ה) ב כל חיה מהן בעלת ארבעה פנים (ג) ובעלת ארבע כנפים (ג) ד ובעלת שתי ידים, וכלל ה צורת כל חיה צורת אדם, כמו שאמר דמות אדם להגה, וכן זכר י שהידיים ג'כ ידי אדם, אשר הוא ידוע שידי האדם אמנם הם על הצורה שהם לעשות בהן כל מלאכת מחשבת בלא ספק, (ד) ואח"כ זכר שרנליהם ישירים, ר"ל א שאין בהם פרקים, הוא ענין אמרו רגל ישראל כמשומו של דבר, וכן אמרו ורגליהם רגל ישראל (ה) מלמד שאין ישיבה למעלה והכן זה גם כן, ואח"כ זכר שכפות רגליהם אשר הם כלי ההליכה אינם כרגלי אדם, אבל הידים הם כידי אדם, (ו) ואמנם הרגלים ה עגולות ככף רגל עגל, ואח"כ זכר שאלו הארבע חיות ה (ז) אין ביניהם הפרש ולא מקום פגוי אלא כל אחת מהוברת בחברתה, אמר חוברות אשה אל אחותה, ואחר כך זכר שעם היותם מחוברות (ח) פניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה, אמר ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה, והשתכל

שם טוב

המיוחד לכדור החמה כוכבי הנכוכים, ואלה הצורות כלם בלות מהשכל הפועל ולכן היו פני כל חיה ג'כ פני אדם : **פרק ב** זכר שראה ארבע חיות. ר"ל שיש להם כוכבים, גלגל הכוכבים הקיימים, וגלגל הכוכבים הנכוכים, וגלגל שמש, וגלגל ירח, וכל חיה מהם בעלת ארבעה פנים כי הוא סנה ליסודות ארבעה שהם ד' אופנים, ולכחות ארבע, שהם מקוריים והלחמים והכ"ח והאדם, ובעלת ארבע כנפים שהם סבות חטעות החיה שהם כדוריים, גלגל ונפשו ושכלו ומשקלו. וכל צורת כל חיה צורת האדם כמו שאמר דמות אדם לשהו כל חיה משכלה והיא סנה לגפש המדברת הנכללת בה כמות הארבע, וכן זכר שהידיים גם כן ידו אדם אשר הם לעשות בהם כל מלאכת מחשבת לא ביד הכ"ח, ור"ל שכל חיה נאלץ ממנה שני כוחות והם היות המחשווה ושמרו המחשווה הזמן הקצוב, כי הכח המחשווה וזלת השומר אותו, והנה הטבע חכם משגיח בהמלאכת האדם במלאכת מחשבת ומשגיח בשמירתו כי אינו נוטל במקרה וצדקויות, ואחר כך זכר שרגליהם רגל ישראל, ושהרגל צו כי אלו הכדורים עגולים מתנועעים תמיד, מלמד שאין ישיבה למעלה, כי אין אלו הגשמים מורכבים מדברים מתחלפים ולכן אין בהם פרקים, ואמר רגל עגל ר"ל עגול וכדור. ואחר כך זכר שאלו הארבע חיות אין ביניהם ריקות כי הם מדוכקות קצתם בקצתם כגלדי נלבים וזהו אמרו חוברות אשה אל אחותה, ואחר כך זכר שעם היוקם מחוברות פניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה, אמר ופניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה, ר"ל כי חטעות אלו החיות

אפרי

פרק ב א ארבע חיות. ר"ל ארבע כדורים והם כדור הכוכבים הקיימים וכדור החמה כוכבי הנכוכה וכדור חמה וכדור ירח בעלת ארבעה פנים, ובעלת ארבע כנפים ביחוד הכי כמלך שני פ"ו, ובעלת שתי ידים, חלק א' פרק ח"ט : ב כל חיה בעלת ארבעה פנים. ר"ל כי כל אחת ממינה בכללות מלמד הסבוכים הארבעה יסודות, והארבע צורות שהם המחלץ והזומה והכי והמוכר לכל כל אחת ואחת מיוחדת ביסודה וזכורתה כמו שביארנו : ג ובעלת ד' כנפים. ר"ל ד' סבות שיש לחטעות הגלגל והם כדוריות ונפשו ושכלו ושכל חשוקו : ד ובעלת שתי ידים. ר"ל שמכל חיה נאלץ ממנה שתי כוחות והם חטעות המחשווה הזמן הקצוב לו והם המכויים בידיים : ה לורה כל חיה לורה האדם. ככד ביארנו זה בפרק שלמי זכ : ו שהידיים גם כן ידי אדם. ר"ל עס היות שפני אלו הכחות נמשכות זמן הגלגלים מכל מקום הגלגל הנותן לורה המחשווה והמסמך זמן הקצוב לו עם הכחות המנועים מהכנפים הממייים : ז שאין בהם פרקים. ר"ל שכל גלגל ונלגל הוא גשם אחד פשוט אין חילוף בו כלל : ח שאין ישיבה למעלה, כלומר כגלגלים אינם נחים מתנועתם : ט רגל ועגל באורו ודמיו הרב בחלק א' בפרק ח"ט ובחלק ב' בפרק כ"ט : ה עגולות ככף רגל עגל. ר"ל שכל חיה היא כדורית עגולה, ואמר רגל עגל מלמד עגול וכדור : ט אין ביניהם הפרש. ר"ל שאין ריקות בין גלגל לגלגל : פניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה. ר"ל הארבעה יסודות והארבע

אברבנאל

הכך זה הספק האלפס לפי שהוא יסוד ומנוח לכל עם שיכוין באמרו דמות אדם לשהו, לא ידען עליוס כל שיאלמ אחריו זה בשליש הכתיב. ונלל היות הכוונה הכפולים בהכוונה ובכחות כאלות מנגלגלים, אדם עליו מלמעלה. הנה א"כ לא הספק כהם בחתלתל דרשות להכרח גדול, ועם זה הוסיף השגלה הוא :

קרישקש

לומר זה אחר שאמר בסוף היא החיה אשר ראיתי בנהר כבר שהרצון בזה החיה הראשונה :

פרק ב א (ה) כל חיה מהן בעלת ארבעה פנים, הרצון בזה שאילו הארבע חיות שהם הארבעה כדורים יבאו מהם ד' כחות הסכנות בפנים אשר הפנים מורים על מציאות הדבר, כמו לפני לא יראו, שהרצון בו אמתת מציאותו כפי מה שהוא לא תיש, והם ארבע כחות הבאות מהם, כח יריב העיבוד לכל צמח והומו מציאות הצמח, וכן יתן הנפש החיה לכל חי מכתנה בפנים כמו שאמרנו : (ב) ובעלת ארבע כנפים, הרצון בהם הכנפים יראו על מספר סבות הנעות המתנועע והסבות ההם הם ארבעה אשר הם מכוונים בכנפים, והם כדוריות ונפשו ושכלו והשכל הגדול אשר הוא חשוקו : (ג) ובעלת שתי ידים. פ"ו הירידים הם אשר בהם יעשו הפעולות, ומתוך כדוריות החיות הם סבות היות כל מחשווה אשר בתנועתם יערכו ליסודות ויגיעו מהם היות משתנות והם סבת שמירת אישמה מרת מה שאפשר לשמור ושכירת מיניהם על זה ברצון השם אשר הטבע בהם זה הטבע הנכבד, והוא קיומם ועמירתם בתנועה וקיום עולם החיות וההסמך : (ד) ואח"כ זכר שרגליהם ישירים ר"ל שאין להם פגום והתנועה המיוחדת לו שהיא אינה ממחרת פגום ולא מאחרת פגום : (ה) מלמד שאין ישיבה למעלה. והרצון בזה שזאת החיה ישיבה כמו וחמשו בקשר ימים רבים וזעה בין סבור, שיעבך בתנועתם שהם כדוריים ומתמידים בתנועה המיוחדת להם : (ו) עגולות ככף רגל עגל, הרצון בו העגול והכדוריות אשר הם סבת התנועה המרובקת : (ז) אין ביניהם הפרש ולא מקום פגוי, כלומר שאלו ארבעה כדורים המכוונים בארבע חיות הם אחד תוך שני ואין מובקת : (ח) אין ביניהם פרש כלל : (ט) פניהם וכנפיהם פרודות מלמעלה, הרצון בזה שסבת מציאותם וסבות התנועתם המתחלפות מניעות להם מדברים נפרדים כגדלים וזו מרת כמלתה והכמות, הרצון בזה השכליים הנפרדים אשר הם עלות ועלולים כפי דעת הפילוסופים או כל אחר הנביא או החבר לו לפי קצת דעות בעלי החרוש שהם ברא השכל הראשון ובאמצעותו ברא השניים, או השי' ברא השליש, כלם שווים ובלתי שווים וברא הגלגלים נתן בכל גלגל כח התנועה המתמדת בו כח החשוקה לכל שכל המניעו ברצון בורא הכל, וההרצון הוא הרעת

הכך זה הספק האלפס לפי שהוא יסוד ומנוח לכל עם שיכוין באמרו דמות אדם לשהו, לא ידען עליוס כל שיאלמ אחריו זה בשליש הכתיב. ונלל היות הכוונה הכפולים בהכוונה ובכחות כאלות מנגלגלים, אדם עליו מלמעלה. הנה א"כ לא הספק כהם בחתלתל דרשות להכרח גדול, ועם זה הוסיף השגלה הוא :

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ב

והשתכל אמרו מלמעלה, כי הנופות מחוברות, אמנם פניהם וכנפיהם היו פרודות אבל מלמעלה (ס) ואח"כ זכר ' שהם זכות כעין נהשת קלל, ואחר כן זכר ב' שהם גם כן מאירות, אמר טראיה כנחלי אש בוערות, זה כלל מה שזכר מצורת החיות כלומר תארם ופניהם וצורתם וכנפיהם וידיהם ורגליהם, ואח"כ התחיל לתאר תנועות אלו החיות איך הם, וזכר בהם מה שחששע, אמר שתנועות החיות אין בהם לא כפייה ולא עיוות ולא עקמימות, ם אבל תנועה אחת, והוא אמרו לא יסבו בלכתן, ואח"כ זכר ג' שכל היה מהם תלך לנוכח פניה, והוא אמרו איש אל עבר פניו ילכו, הנה באר שכל היה תלך אל עבר פניה, ם ואני תמיה לאי זה פנים והיא בעלת פנים רבים, סוף דבר (י) אין הליכת ארבעתן לצד אחד, כי אלו היה כן לא היה מיחד לכל אחת תנועה, ולא היה אומר איש אל עבר פניו ילכו, ואח"כ זכר (כ) שאלו החיות תכונת תנועתן מרוצה, והן חזרות הלילה במרוצה גם כן, והוא אמרו והחיות רצוא ושוב, כי רצוא סקור מן ריצה ושוב סקור מן שב, לא אמר הלך ובא, אבל אמר שתנועתם היא מרוצה וחזרת הלילה, ובאר זה במשל ואמר כמראה הנזק, ובוק עם הברק, אמר כדמות הברק אשר תראה תנועות המפורדת שבתנועות, וכאלו הוא נמשך מטרה רץ ממקום אחד ואח"כ יסוב אחרו וישבו אל המקום אשר התנועה ממנו במהירות ההיא בעצמה פעם אחר פעם, ותרגם וינתן ב"ע רצוא ושוב חוזן ומקפן ית עלמא ותייבן כריא הדא וקלילן כחיו ברקא, ואח"כ זכר שהצד שתנועה אליו החיה תנועת המרוצה והחורה ההיא, אין תנועתה מעצמה אבל בגלל דבר אחר וזולתה, ר"ל

אמר

זרות הנמשכות מן החיות והלכרעה כנפים שהם כמות התנועות בגלל כי כל זה מניע מלד שהם פרודות מלמעלה, כלומר שהיא' התנועה זמח התנועה הדיקה כדי שהדמה אל הנדל, ומלד תנועת החיה מניעה הלכרעה פנים, וזה שאמר מלמעלה כלומר אלו הפנים ואלו הכנפים הם נפידות מענין מעולה והוא הנדל: י שהם זכות כעין נחשח קלל. וזר"ל שהחיות הם ספיריות וזכירות כעין נחשח קלל. וזר"ל עיון קצת בהם שאמר מלמעלה מר"ק מ' משני שגמלת נחשח קלל ים בו קצח שמוך מלד הגזרה וכאן אמר הרב זכות כעין נחשח קלל: ב שהם גם כן מאירות. ר"ל שהחיות הם ספיריות וזכירות מלד הכיכרע כנפים: ם אבל תנועה אחת. ר"ל שלא תמחר פעם והאחר פעם אבל בכל זמן היא אחת שיה: ג שכל חיה מהם תלך לנוכח פניה. ר"ל שכל בגלל ים לו תנועה מיוחדת מלד מניעו והוא הנדל כי הנדל המניע זה הגלגל יעשה לו מורה ונדל אחר יעש בגלל אחר ללד מערב: ם ואני תמיה לאי זה פנים. ר"ל מפני מה יתייב ויכל אחר שיתעשה גם הגלגל לזה הצד וללא יתנועע ללד אחר כי הנדל אינו גשם ואין לו זולת ללד ואחר שאין לו זולת ללד מפני מה ייעשה לזה הצד וללא לזה עד שיאמר הסקוק אל

שם טוב

הנכבד בעבור הפחות והנלחי בעבור ההווה הנפסד, אבל תנועתם בעבור שתקופת אלו החיות להדמות אל הנדלים, וזוה אמרו ופניס וכפייהם פרודות מלמעלה לא למחשבת זה העולם השפל. ואחר כך זכר שהם זכות כעין נהשת קלל כי הם ספיריות בעלמא והם מאירות מלד גשמים קבועים בהם, ר"ל שהחיות מאירות מלד הכוכבים שבהם, ואחר כך זכר שכל חיה מהן תלך לנוכח פניה, ר"ל שכל חיה מהנדורים התנועה מלד מניע נדל, כי אם היו כלם מתנועעים אל תכלית אחת היו תנועותיהם שוות במהירות ואיחור והיו כלם הולכות או למורה או למערב ואלו הנדלים מתחלפים בזמן קצתם בקצתם, הנה כבר התבאר שכל חיה תלך אל עבר פניה. ואני תמיה מאחר שמיניע הגלגל הוא נדל והנדל לא יוחם מקום וזולת מקום אם כן ישאר למור למה יתנועע האחד למורה יותר מלמערב כי מניעו אינו מורה יותר מהמערב, וכבר ידעת שזאת השאלה שאל הרב לפילוסוף למה יתנועעו הגלגלים למורה וקצתם למערב אם היה הכל על ג' החיות, וזאת השאלה היא בעצמה הנשאלת בכאן וכן זה. והאמת כי כל אחת מהאלו החיות יתנועע על סדר זולת הסדר אשר יתנועע האחר, כי אם יתנועעו כלם ללד אחד ישחשש המראות ולכן התנועה קצתם על סדר זולת סדר חנירו. ולכן אמר סוף דבר אינו הליכת ארבע מיות ללד אחד כי אלו היה כן לא היה מורה לכל אחת תנועה ולא היו מתנועעים בתנועות והיו מתנועעים ללד המערב או ללד מורה כלם והיו כלן מתנועעים בתנועה שיה: וזה אמרו והחיות רצוא ושוב כי רצוא מקור מרץ ושוב מקור משב, ולא אמר הלך ובה' כי אילו אמר כן היה נראה שתנועתם היא להגיע אל דבר מה ואחר כך ינוחו, אבל אמר שתנועתם היא מרוצה ר"ל מהירה וחזרות הלילה, וביאר זה במשל ואמר כמראה הנזק ר"ל כדמות הברק אשר תראה תנועתו הממחרת שבתנועות וכאלו הוא נמשך ממחר רץ ממקום אחר ואחר כך יקבץ וישבו אל המקום אשר יתנועע ממנו במהירות ההוא בעצמו פעם אחר פעם, ומירש יונתן בן עוויאל רצוא ושוב חוזן ומקפן ית עלמא ותייבן כריא חרף וקלילן כחיו ברהא. ר"ל תנועת המרוצה והחורה היא

קרישקש

בלי תפסק מצד ציור החושק שהוא סבת מציאותה, שמצד עצמה תפסק התנועה ולא התנועה לנצח אחר שכתה היא בעל תכלית להיות גשמה בעל תכלית: (י) אין הליכות ארבעתן לצד אחד. הרצון בזה שיש שתנועתם מבורח למערב ויש שתנועתם מבורח למורה, ויש שתנועתם במהרה, ויש שתנועתם מאחור: (כ) שאלו החיות תכונת תנועתן מרוצה, הרצון בזה כי ארץ שהם גופים כרויים הניתנים מרובקת והם חוזרים הלילה אל ים מה שטמטמו ובה שאילו כי מה שטמטמו יתנועע אליו יתנועע ומה שאילו

הדעת האמיתי הגאות למורה הקדושה: (ט) ואח"כ זכר שהם זכות כעין נחשח קלל, מורה בזה שהם ספיריים, ואח"כ שהם ג' מאירות אמנם ומראיהם כנחלי אש וזה מצד כנפיהם שהם מאירים. ואח"כ זכר שכל חיה מהם תלך לעבר פניה, הרצון בזה שהיא מתנועעת חמיד מצד ציור החושק אשר הוא סבת מציאותם. והיא בעלת פנים רבים, ר"ל מאחר שהיא בעלת גופים רבים לא יתבאר לנו לאי זה פנים החיה תנועתה אם יש לנו למור שהרצון באמרו על עבר פניה שהיא מתנועעת חמיד

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ב

ע רל הכונה האלהית, אמר (ב) כי הצד אשר תהיה הכונה האלהית שתתנועע אליו החיה התנועע התנועה היא המבורה אשר היא רצוא ושוב, והוא אמרו בחיות אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתן, ורוח הנה אינו הרוח המנשבת, אבל היא כונה כמו שבארנו (חלק א' פרק מ') בשתוף שם רוח, יאמר שהצד אשר תהיה הכונה האלהית שתלך אליו החיה בצד ההוא, תרוץ החיה אליו, וכן פירש יונתן בן עוזיאל ע"ה, אמר לאתר דהוי תמן רעוא למיול אולא לא מתהדרן במיולהון, וכאשר היה נראה מפשוטי דבריו באמרו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו, שפעמים ירצה השם בעתיד שתלך החיה לצד אחד ותלך בצד ההוא, ופעמים ירצה שתלך לצד אחר כנגדו ותלך, שב ובאר זה הספק ואמר שאין הענין כן, ושיהיה הנזכר בפסוק (מ) ענינו היה, וזה נמצא בעברי הריבה, ושכבר התיחד וסויים הצד אשר רצה השם שתלך אליו החיה, ובצד ההוא שכבר רצה השם שתלך החיה בו תלך, והרצון קיים בצד ההוא, אמר כבאור זה הענין והשלמות המאמר בו בפסוק אחד אל אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת, והבן זה הביאור המופלא והאמר גם כן מה שספר מצורת תנועת הד' חיות אחר סיפור צורתם, ואח"כ התחיל ב' בסיפור אחר ואמר (נ) שהוא ראה גוף אחד תחת החיות מתלבד בהם. והגוף ההוא סחוכר בארץ נ"כ ארבעה נופים והוא נ"כ בעל ארבעה פנים, לא תאר לו צורה כלל לא צורת אדם ולא זולתו מצורות שאר ב"ח, אבל זכר שהם P נופים גדולים גוראים מבהילים ולא תאר להם צורה כלל, חזר שכל נופותן עינים ואילו הם ששמים אופנים, אמר וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות לארבעת פניו, (ס) והנה באר שזה גוף אחד קצתו אצל החיות וקצתו בארץ, ושהאופן ההוא בעל ד' פנים. אמר ומראה האופנים ומעשיהם כעין תרשיש ודמת

שם טוב

כיו אינה תנועה מעצמה אבל כנגד דבר אחר וולתה, ר"ל הכונה האלהית, אמר אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו לא יסבו בלכתם, ורוח הוא רצון וכוונה כמו שביארנו בשתוף רוח, ואמר שהצד אשר יהיה הכוונה האלהית שתלך אליו החיה ורוח המנוע כנגד, אל אותו הרצון יתנועע החיה וגם תרגם יונתן אמר אל אשר יהיה תמן רעוא למיול אולא לא מתהדרן במיולהון. וכאשר ראה נראה מפשוטי דבריו באמרו אל אשר יהיה שם הרוח ללכת ילכו, שפעמים ירצה ה' בעתיד שתלך החיה לצד אחד ותלך בצד ההוא ופעמים ירצה שיתלך החיה לצד אחר כנגדו, אמר הרוח ללכת, כי מה שכבר התיחד לא יתנהג לעולם ועד, וכן הוא תנועת הנגלים אין בהם שני ולא תמורה ולא יתנועעו פעם לזה ופעם לזה, ולא יתנועעו לצד אחד ופעם יתנועעו לצד אחר, ולא יתנועעו פעם במהירות ופעם במצורה תנועת הארבע חיות אחר שפור נורתם, כי ראשונה דבר מתוארם ופניהם וזורתם וכנפיהם וידיהם ורגליהם, ואחר כך התחיל לתאר תנועות אלו החיות, כי ראשונה ראו לדעת המתנועע כי הוא קודם בסבה ואחר כך התנועה הנמשכת ממנו, והנה ביאר בתנועה אלו הדברים, ראשונה אמר לו חיה אין בהם כפיפה ועקמומיות לא שני ולא יציאה מן העגולה האחתית אבל התנועה האחתית והוא אצל סבה ויבנה נלכתם, שנית זכר שכל חיה מהם תלך אל עבר פניה ר"ל כל אחד כנגד זורתה האחתית והוא עלמותו, כי כל חושק יתנועע נגד חשוקו. שלישית ביאר שזאת התנועה היא במהירות וחזרת חלילה וזה אמרו רצוא ושוב כמראה הכזק. רביעית ביאר שהצד אשר יתנועע אליו החיה מעצמה אבל כעבור הכוונה האלהית ואל אמרו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת. ואחר כך זכר חמישית שזאת התנועה תהיה קיימת בצד ההוא אשר תתנועע אחר שהמנוע לא יקבל שני ולא תמורה. ואחר כך התחיל בספור אחר ואמר שהוא ראה גוף אחד תחת החיות, והוא כל מה שתחת בגלגל הירח והוא אמרו וארא והנה אופן אחד בארץ אצל החיות, ר"ל שהיה החומר הראשון שגורה בשמים שהוא למטה מגלגל הירח מן המרכז אל החקוף ומתחלק זה לארבעה פנים וזה הארבע יסודות ונקראו אלו הארבעה פנים מהיסודות הוא על צורה עגולה, והנה לא יקרא לו צורה כלל לא צורת אדם ולא צורת שום ב"ח כי הם נופים מתים ואין להם תנועה מעצמם אבל זכר שהם נופים גוראים מבהילים וזכר שכל נופותיהם עינים, והכר יפרש זה בסמוך, והנה אלו היסודות יפעלו בקתם ויתרכבו קתם בקתם וזה אמרו

אמרה

עבר פניו: ע רוכה לומר הכונה האלהית. אותו רצון שיש חיה לסדמות אל הנפרד שהחיה בפעל תמיד קורא הרב כונה האלהית: פ והרצון קיים בצד ההוא. ר"ל שרצון החיה בתנועתה פשוטה הוא קיים-לא יתחם כלל: צ בספור אחר. ר"ל והוא בענין היסודות ומה שהוכרח מהן: גוף אחד תחת החיות. ר"ל הוא החומר הכלשון המשוך לכל היסודות: ק נופים גדולים. ר"ל כי כל יסוד הוא יסוד גדול ועולם: שכל נופותם עינים. הרב יפרש זה בסמוך: ר ושהאופן ההוא בעל ד' פנים. ר"ל שהחומר הכלשון מלגש מד' צורות

למלך זה הספק אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו שמה וכן הוא תנועת הנגלים אין בהם שני ולא תמורה ולא יתנועעו פעם לזה ופעם לזה, ולא יתנועעו לצד אחד ופעם יתנועעו לצד אחר, ולא יתנועעו פעם במהירות ופעם במצורה תנועת הארבע חיות אחר שפור נורתם, כי ראשונה דבר מתוארם ופניהם וזורתם וכנפיהם וידיהם ורגליהם, ואחר כך התחיל לתאר תנועות אלו החיות, כי ראשונה ראו לדעת המתנועע כי הוא קודם בסבה ואחר כך התנועה הנמשכת ממנו, והנה ביאר בתנועה אלו הדברים, ראשונה אמר לו חיה אין בהם כפיפה ועקמומיות לא שני ולא יציאה מן העגולה האחתית אבל התנועה האחתית והוא אצל סבה ויבנה נלכתם, שנית זכר שכל חיה מהם תלך אל עבר פניה ר"ל כל אחד כנגד זורתה האחתית והוא עלמותו, כי כל חושק יתנועע נגד חשוקו. שלישית ביאר שזאת התנועה היא במהירות וחזרת חלילה וזה אמרו רצוא ושוב כמראה הכזק. רביעית ביאר שהצד אשר יתנועע אליו החיה מעצמה אבל כעבור הכוונה האלהית ואל אמרו אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת. ואחר כך זכר חמישית שזאת התנועה תהיה קיימת בצד ההוא אשר תתנועע אחר שהמנוע לא יקבל שני ולא תמורה. ואחר כך התחיל בספור אחר ואמר שהוא ראה גוף אחד תחת החיות, והוא כל מה שתחת בגלגל הירח והוא אמרו וארא והנה אופן אחד בארץ אצל החיות, ר"ל שהיה החומר הראשון שגורה בשמים שהוא למטה מגלגל הירח מן המרכז אל החקוף ומתחלק זה לארבעה פנים וזה הארבע יסודות ונקראו אלו הארבעה פנים מהיסודות הוא על צורה עגולה, והנה לא יקרא לו צורה כלל לא צורת אדם ולא צורת שום ב"ח כי הם נופים מתים ואין להם תנועה מעצמם אבל זכר שהם נופים גוראים מבהילים וזכר שכל נופותיהם עינים, והכר יפרש זה בסמוך, והנה אלו היסודות יפעלו בקתם ויתרכבו קתם בקתם וזה אמרו

קישוק

ושב לארבעתם ארבעה נופים והם הארץ והמים והאוויר והאש והוא ג"כ בעל ארבעת פנים, מ' ארבעה אופנים. חזר שכל גופות מלאות עינים, הרצון בזה קראם עינים מצד רבוי החיות הפחתות מהם. ואילו הם ששמים אופנים, הרצון בזה שהם כדוריים: (ס) הנה ביאר שזה הגוף אחר קצתו אצל החיות, הרצון בזה שקצת החומר אשר הוא ספוק לגלגל נתתהו מסנו ראש אשר סדירות התנועה היא הפועלת והמתנת מצויאות האש וקצתו בארץ הרצון בזה שחלק החומר הרוחן סן הגלגל נתתהו מסנו יסוד

שאליו יתנועע ממנו יתנועע: (י) כי הצד שתתנועע אליו הכונה האלהית, הרצון בזה שהרצון האלו יחד לה אותה התנועה אל המור או אל המערב ואותה התנועה המיוחדת לה היא בלתי משתנה לעשותה לצד אחר: (מ) ענינו היה, הרצון בו שהתנועה היא מיוחדת להיות מנת הבריאה: (נ) שהוא ראה גוף אחד תחת החיות מלגש בהם, אין הרצון בזה הכור מסש אבל הרצון בזה שהוא בתוכם כמו שאמר תרכ ובתוך הכדור הקרוב לנו תומר אחד מתחלף לגשם החמישי קבל ארבע צורות

מורה נבוכים חלק שרישי פרק ג

ודמות אחד לארבעתן (פ) נעתק מאמרו אופן לאומרו ארבעה, כבר נילה שהארבעה פנים אשר לאופן הם הארבעה אופנים, ואח"כ זכר ש' שצורת הארבעה האופנים צורה אחת, והוא אמרו ודמות אחד לארבעתן, ואחר כן הודיע כאלו האופנים שהן (פ) מורכבים קצתם בקצתם, והוא אמרו ומראיהן ומעיהן כאשר יהיה האופן בתוך האופן, וזה מאמר שלא נאמר בחיות (ז) לא אמר מלת' תוך בחיות, אבל ה' קצתם מורכב בקצתם, כמו שאמר הונברות אשה אל אחותה, אמנם האופנים זכר שקצתם מחובר בקצתם כאשר יהיה האופן בתוך האופן, אבל כל נוף האופנים אשר זכר שהוא מלא עינים, אפשר שרצה בו ^א מלא עינים ממש, ואפשר שיהיה בעל מראים רבים, ועינו כעין הברדלח, ואפשר שיהיה דמיונות, כמו שנמצא קדמוניו אומרים כעין שנגב כעין שגול, רוצים בו כדמות מה שנגב כדמות מה שגול, או יהיה עינים ותארים שונים, מאמרו אולי יראה ה' בעיני ר"ל עניני. והו מה שספר מתכונת האופנים. ואמנם תנועת האופנים אמר בהם שאין בתנועתן ^ב לא עקמימות ולא עקלתון, (ק) אבל תנועת ישרות שלא יתחלפו, והוא אמרו ^ג על ארבעת רבעיהן בלבתן ילכו לא יסבו בלבתן, ואחר כן זכר שאלו הארבעה אופנים ^ד אינם מתנועעים מעצמם כחיות ואין תנועה להן בעצמם כלא אלא (ר) בהנעז וזלמם אותם, והפליג להשיב זה הענין וחוקו פעמים, ושם מניע האופנים החיות, עד שיהיה על צד המשל ענין האופן עם החיה כמי שקשר נוף מת דומם ביד בעלי היים או ברנלו, שכל אשר יתנועע החי ההוא יתנועע העין ההוא או האכן הריא הנקשרת באבר החי ההוא, אמר ובלכת החיות ילכו האופנים אצלם ובהנשא החיות מעל הארץ ינשאו האופנים, ואמר והאופנים ינשאו לעומתם, ובאר

שם טוב

אמר כאשר יהיה האופן בתוך האופן, הנה אמר שראה נוף אחד נחלק לארבעה אופנים שהוא היכולי ראשון והצורה הגשמית שהוא מתחלקת לארבע צורות והם משתתפים בצורה הגשמית, ואחר כך אמר שהם מורכבים קצתם בקצתם כי הם פועלים ומתפעלים ויתחדשו מהם המונ בדרךכה ובהשגות כל גוף. האופנים אשר זכר אמר שהוא חלף עינים אפשר בו חלף עינים ממש, כי בהרכבת היסודות יתחדשו צ"ח שיש להם עינים, או ירצה עינים שם דמיון כח"ם קדמוניו שגנו כעין שגנו ר"ל כדמות כי מהיסודות יתחדשו צ"ח שיש להם דמיון, או הרצון בו עינים ותוארים שונים כלאומר אולי ירצה בעיניו בעיניו, כי כל הדברים אשר נמצאו תחת גלגל הירח משונים קצתם מקצתם. ואחר כך זכר תנועת האופנים אשר שזכר תוארם ותכונתם, ואחר בתנועתם שאין בתנועתם לא עקמימות ולא עקלקלות חלף תנועות ישרות שלא יתחלפו כי אם להתנועע ולא בצורת או מן החיות, ר"ל כי התנועעו מן המרכו אל המקיף או מן המקיף אל המרכו הנה התנועעו תנועה ישרה בלי עקמימות כי התנועה יותר קצרה. ואמר שאלו היסודות יתנועע כל אחד אל מקומו הטבעי כשהוא חוץ ממנו ולא ישוב לאחור וזה אמרו על ארבעת רבעיהם בלכתם ילכו לא יסבו בלכתם, ואח"כ זכר שאלו הארבע אופנים מנד מעלם הם פגרים מחיים ואין להם תנועה מעלם כמו שהתבאר בה' מהשמע כי אלו היסודות הם נחים כעל המתנועעים במקרה לשוב אל מקומם הטבעי, והנה אלו כשהתנועעו החרץ למעלה והלך למטה הוא בעבור דבר אחר שיגיעם לא מזד עצמם, ואמר שאלו היסודות לא ינאו ממקומם הטבעי אם לא יהיה בעבור וולתו לא בעבור עצמם כי כן בדברים המחיים אשר אין להם תנועה מעלם יתנועעו בעבור זולתם, וזה אמרו ובלכת החיות ינשאו האופנים אצלם והאופנים ינשאו לעומתם, ובאר

אפרוי

והם הדי' יסודות: ש שצורה הדי' אופנים נורה אחת. ר"ל היא הצורה הגשמית: ת וקצתם מורכב בקצתם. ר"ל שהיסודות מורכבים ומשורכבים מן היסודות קצתם בקצתם: א מלא עינים ממש. ר"ל מלך ה"ח הפעלי עינים שהם מורכבים ומשורכבים מן היסודות משני זה מלך ליסודות עינים: בעל מלאים רבים. ר"ל שהיסודות והם האופנים ומה שהורכב מהם בעל מלאים רבים ובעלי גוונים המתחלפים. ואפשר שיהיו דמיונות. ר"ל שכל ה"ח בעלי דמיון, או אפשר שיהיה בו שהממונה הוא בעל איכות אחת מתדמה ולממונה אחר יש לו איכות אחר מתדמה, ח"כ לכל ממונה יש לו דמיון ר"ל איכות מתדמה חוץ אמרו שהיו דמיונות: ב לא עקמימות ולא עקלתון. ר"ל שהם כשעושה תנועתו הטבעית ללכת למקומו הטבעי תהיה תנועה ישרה בלא ספק כי היא מתנועעת ממקום המוכרח אל מקום הטבעי ואילו לא הייתה תנועתו ישרה הייתה תנועה מה שממנו לא תנועה מה שאליו: ג על ארבעת רבעיהם. ר"ל כל אחד מהדי' יסודות ילך תנועתו הישרה: ד אינם מתנועעים מעלם כחיות. לא רצה הרב בזה שתנועת היסודות הטבעיים שלא תהיה מעלם היסודות, כי אין ספק שהתנועה הטבעית מסיבותיה היא מעלם היסודות והיא נורחם הטבעית, רק רצה הרב בזה התנועה הטבעית אשר ליסודות, ובאור זה כי יזוע הוא שיסוד האש והאוויר הם מתנועעים בתנועת הגלגל במקרה, וזאת התנועה הטבעית המקריה אינה מעלם האופנים שהם היסודות אלא היא נמשכת במקרה

קרקשק

ופגולים קצתם בקצתם ומתפעלים קצתם בקצתם: (ז) לא אמר בחיות מלת תוך, פירוש שמלת תוך תורה על התערבות והשנוי שהם משתנים קצתם בקצתם. אפשר שרצה בו עינים ממש ואפשר שרצה בו בעל מראים רבים ואפשר שרצה בו שיהיה בעל דמיונות, הרצון בזה שאלו הג' כלם ריבועים כוונת אחת ששאלו הארבע אופנים מתחיים מינים רבים מתחלפים ממשכמים ומצמחים ומבייילי חיים: (ח) אבל תנועות ישרות שלא יתחלפו, הכוונה בזה קצתם בתנועתם למעלה כאשר היו חוץ למקומם והוא לאש ולאוויר וקצתם בתנועתם למטה והיא למים ולארץ: (ט) בהנעז וזלמם

ימרו הארץ. ומראיהם כעין תרשיש ודמות אחד לארבעתם, הרצון בזה שהוא נקבל הצורות כלם זו אחר זו כמו תרשיש או לבנת הספיר שהם ספיריים ומקבלים המראים כלם זו אחר זו, ונאמר ודמות אחד לארבעתם מעד שכל יסור נעתק אל חבירו שתחומר הראשון שושש צורת האש בקצת ומקבל צורת האורייית או מהשמש בקצת צורת האורייית ולובש צורת הובימית: (ט) נעתק מאמרו אופן אחד לאמרו ארבעה, הרצון בזה שהוא אמר כעד וארבעה מעד: (ז) מורכבים קצתם בקצתם והוא אמרו ומראיהם ומשניהם כאשר יהיה האופן, הרצון בזה שבתנועת הגלגלים תתחדש ביסודות תנועה הבריות ויתרבו קצתם בקצתם

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ב ג

וביאר הסבה בזה ואמר (ט) כי רוח החיה באופנים, והשיב זה הענין לחזק ולתוספת ביאור אמר ה' בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ ינשאו האופנים לעומתם כי רוח החיה באופנים. ויהיה הסדר כאלו התנועות כן, או זה צד שתהיה הכונה האלהית שיתנועעו החיות אליו, אל הצד ההוא יתנועעו מעצמם החיות, ובתנועת החיות יתנועעו האופנים על צד ההמשך אחריהם בקשירה, לא שהאופנים יתנועעו מעצמם לצד החיות, וסדר זה הסדר ואמר על אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו שמה הרוח ללכת האופנים ינשאו לעומתם כי רוח החיה באופנים, וכבר הודעתוך תרנום יונתן בן עוזיאל ע"ה אמר אל אשר דהוי תערא למיול גו', וכאשר השלים ספור החיות צורתם ותנועתם וזכר האופנים אשר תחת החיות והקשרם בהם בתנועתם, התחיל בהשגה שלישית שהשיג אותה זשב לספור אחר והוא מה שעל החיות, ואמר ' שעל הארבע חיות רקיע ועל הרקיע דמות כסא ' ועל הכסא דמות כמראה אדם, זה כלל אשר ספרו בהשגה אשר השיג אותה תחלה בנהר כבר :

פרק ג כאשר זכר יחזקאל ע"ה מתאר המרכבה מה שספר בתחלת הספר, (ב) שבה לו ההשגה ההיא בעצמה פעם שנית כשנשא כמראה הנבואה לירושלים, ובאר לנו דברים שלא התבארו תחלה. מן שהעתיקנו ממלת חיות למלת כרובים, והודיענו שהחיות הנזכרות תחלה הם גם כן מלאכים רוצה לומר הכרובים, אמר ובלכת הכרובים ילכו האופנים אצלם ובשאת הכרובים את כנפיהם לרוח מעל הארץ לא יסבו האופנים גם הם מאצלם, (ג) וחזק הקשר שתי התנועות כמו שזכרנו, ואחר כך אמר היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר, * ואדע כי כרובים

המה

שם טוב

ואמר כי רוח הקודש באופנים כי היסודות יתנועעו תנועת כנגלגלים כי זאת התנועה אשר לרצון העולם למעלה אינה מעצם האופנים אלא בעבור תנועת החיות, וכן אם ירד האש למטה ואם יאלו היסודות כלם ממקומם ויתעברו קצתם בקצתם זה יהיה בעבור תנועת השמים. ואמרנו בעמדם ועמדו. ר"ל כסבוב החיות יסבבו היסודות ונקיים החיות וקיומו היסודות, ולשון עמידה הוא קיום כמו שביאר הרב בשיחוף עמידה, ואחרים פירשו כי בעמדם יעמדו כי כעת שלא יראה הניצוץ מתנועת לפי הנראה לא יתחד ניצוץ בזה העולם השפל לא יתפעל בו האופנים אם הכובד, והוא בעמוד החיות לכו הכמה ועמדו האופנים מלהתפעל אם כן האופנים התנועתו והוא הנגלגלים והנגלגלים התנועתו מזה הכונה האלהית, ומזה הסדר בחלו התנועות כן, אחיז' צד שתהיה הכוונה האלהית שיתנועעו החיות אליו אל הכד' הוא יתנועעו החיות ונתנועות החיות יתנועעו האופנים על צד ההמשך אחריהם בקשירה לא שהאופנים יתנועעו מעצמם: וכאשר השלים ספור החיות צורתם ותנועתם, וזכר האופנים אשר תחת החיות והתקשרם בהם בתנועתם, והוא מה שעל החיות, ואמר שעל הארבע חיות רקיע ועל הרקיע דמות כסא ועל הכסא דמות כמראה אדם ועל הכסא דמות כמראה אדם ומוראת הגלגל יתר נבוכים ויתר מקבוצו והוא אשר תאר הבכניות בכסא. וכן פי' החכם רבי שמואל אבן תבון, כי שמי ההלכה לא היכירה הרב ברמו ולא צדבור :

פרק ג כאשר זכר יחזקאל ע"ה מתאר המרכבה מה שספר בתחלת הספור שבה לו ההשגה ההיא בעצמה פעם שנית כשנשא כמראה הנבואה לירושלים וזכר לנו דברים שלא נזכרו תחלה מה שהוא העתיקנו מלת החיות כרובים כי החיות והם הנגלגלים הם כרובים כי כרובים רכובים, כי הם רכובים מן השכלים הנבדלים המניעים אותם, או יראה כי החיות כלם הם צעלי שכל כי כרוב הוא שכל, ואח"כ אמר היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר ואדע

קראשקש

אוחם זולתם. פירוש הם הנגלגלים המניעים אותם: (ט) כי רוח החיה באופנים, הרצון בזה שהם גופים מתיים והחיות מניעות אותם: **פרק ג** (ה) שבאה לו ההשגה בעצמה, הרצון בזה שזאת ההשגה האחרונה היא אותה אשר השיג תחלה, אמנם ביאר בו הרובים לא ביאר אותם אלא ב"ב חוספת שהנגלגלים

אפודי

בתנועת החיות: ה' בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו. ר"ל כסבוב החיות יסבבו היסודות ונקיים החיות וקיומו היסודות, ולשון עמידה לזה בו קיומו ועמידה, וכבר ביאר הרב שחוף עמידה בחלק ראשון, והר"י שמואל י' תבון פי' כי בעמדם ר"ל כעת חיות הכובד לצד הנראה הכובד עומד בלתי מתנועת לפי הנראה, ואמר שלא יתחד ניצוץ בזה העולם השפל לא יתפעלו האופנים מן הכובד, וזהו שאמר שבעמוד החיות לפי הנראה יעמדו האופנים מלהתפעל מהם: ו שכל הדי' החיות רקיע. ר"ל שעל הגלגל בח' והוא נגלגל הכובדים הקיימים רקיע כובד קצוב נגלגל ושל הרקיע כסא והוא נבוכים נגלגל ערבות כי נבוכים נגלגל ערבות יואר בכסא כי שם עקר הכח ומוראת הגלגל יתר גדול נבוכים יתר מקבוצו, וזהו אשר תאר הבכניות בכסא כי שם עקר הכח ומוראת הגלגל יתר גדול נבוכים יתר מקבוצו והוא אשר תאר הבכניות בכסא. וכן פי' החכם רבי שמואל אבן תבון, כי שמי ההלכה לא היכירה הרב ברמו ולא צדבור :

פרק ג א ואדע כי כרובים המה. ר"ל ואדע כי החיות הם הנגלגלים הם כרובים, כי כרובים ר"ל

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ג

המה, והשיב הצורות והתנועות בעצמם, והתבאר שהחיות הם הכרוכים והכרוכים הם החיות, ואחר כך ביאר כזה הספור השני ענין אחר, והוא ב' שהאופנים הם הגלגלים, אמר לאופנים להם קורא הגלגל באוני, ואחר כך באר ענין שלישי באופנים, אמר בהם ב' כי המקום אשר יפנה הראש אחריו ילכו לא יסבו בלבתי, הנה באר שתנועת האופנים ההכרחית אמנם היא נמשכת אל המקום (ד) אשר יפנה הראש (ה) שבאר שהוא נמשך אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, (ו) ואחר כך הוסיף ענין רביעי באופנים, ואמר והאופנים מלאים עינים סביב לארבעתן אופניהם, ו' ולא זכר זה הענין תחלה, ואחר כך אמר באופנים בזאת ההשגה האחרונה ה' כשרם ונכיהם וידיהם וכנפיהם, ולא זכר לאופנים תחלה לא בשר ולא ידים ולא כנפים אבל שהם נופים לבד, ושב כאחרונה לאמר שהם בעלי בשר וידים וכנפים אבל לא זכר להם צורה כלל, ואחר כך ביאר ג"כ בזאת ההשגה השנית (י) שכל אופן ייוחס לכרוב, אמר אופן אחד אצל הכרוב אחד ואופן אחד אצל הכרוב אחד, ואח"כ באר עוד הנה' שהארבע חיות הם חיה אחת (ט) להדבק קצתם בקצתם, אמר היא החיה אשר ראיהי תחת תחת אלהי ישראל כנדר כבר, (פ) והאופנים גם כן אמנם קראן אופן אחד בארץ ואע"פ שהיו ארבעה אופנים כמו שנזכר ה' להדבק קצתם

אפורי

רכובים כי הם הנרכבים מן השכלים הנכדלים המניעים אותם לגלגלי תחלים: ב' שהאופנים הם הגלגלים. ר"ל שסידורות הם נשמים כדורים וגלגלים, ר"ל דבר עגול ומתגלגל וכמו שיבאר הכרוב כי בפקן שכר זה: ג' כי המקום אשר יפנה הראש וכו' וכן הוסיף להראש אצל היסודות ומה שמרכב מהם יסוכנו עמה האופנים ככרת ויתנועעו כמנועת חמיה תנועת סבוכית הכרחית, ואותה המנועה הסבוכית אשר לאופנים שמה תמידית, וזוהו אמרו לא יסבו בלבתי, וזוהו שחשד במראה השמימי כי במראה הראשונה לא אמר לא יסבו בלבתי על המנועה על ההכרחית אשר לאופנים: ד' ולא זכר זה הענין תחלה. ר"ל שבמראה הראשונה אמר ונבוכים מלאות עינים, הנה לא אמר עינים רק לגבות שהם החלק מלאות עינים, ובמראה השני אמר שפניהם ונכפיהם וידיהם מלאות עינים סביב לארבעתן אופניהם, וזאת המראה השנית כבד ביאר הרב עינים בפי' הקודם: ה' בשם ונכיהם וידיהם וכנפיהם וכו'. ר"ל ששם על זכר במראה הראשונה בשם ונכיהם לפי שהיתה מן האופנים קודם בהמנועת ולא אין להם כשר ונבוכים וכנפים, אבל במראה השני היתה מן המנועות השלם מן היסודות שאז מניע ממנו כשר ונבוכים וידיים וכנפיהם והם ה"כ"ל: ו' שכל אופן ייוחס לכרוב, ר"ל כי לכל יסוד יש כדור מיוחד להניע היסוד ההוא כמו שיבארימי זה בפי' א: ז' שגד' חיות הם חיה א'. ר"ל כי כבד יפנה לכל כל הגלגלים המכוכבים כדור אחד וזוהו שחשד חיה אחת, וזוהו מסכים עם מאמר החכמים ר"ל שני רקיעים הם וכמו שחשד הר"מ ר"ל בפקן פ' משני ולזה רמו הרב ר"ל שם, ואמר, ו' להדבק קצתם בקצתם. ר"ל ומלד שהיסודות

שם מוב

ואדע כי כרובים המה, והשיב הצורות ההם נעלמם ונתבאר שהחיות הם הכרוכים והכרוכים הם החיות. שנית ביאר כזה הספור וכו' שהאופנים והם היסודות הם עגולים, אמר לאופנים להם קורא הגלגל באוני. שלושים ביאר כי המקום אשר יפנה הראש אחריו ילכו לא יסבו בלבתי. ר"ל כי כאשר יפנה הראש אצל רגל לכל היסודות ומה שחורכב מהם יסוכנו עמה האופנים הכרחית והתנועתו כמנועת חמיה תנועה סבוכית הכרחית, ואותה התנועה הסבוכית אשר לאופנים שמה תמידית, וז"ל לא יסבו בלבתי, וזוהו שחשד במראה השמימי כי במראה הראשונה לא אמר לא יסבו בלבתי על התנועה ההכרחית אשר לאופנים. ואחר זה הוסיף ענין רביעי באופנים, ואמר והאופנים מלאים עינים סביב לארבע אופניהם ולא זכר זה הענין תחלה, ר"ל כי במראה הראשונה אמר ונבוכים מלאות עינים הנה לא אמר עינים רק לגבות שהם חלק מן האופנים, ובמראה השני אמר שפניהם ונכפיהם וידיהם מלאות עינים סביב לארבעת אופניהם, וזאת המראה שנית מדברת מהמורכב ובמחוזות המיסודות כלם, וענין עינים כבד ביארנום בפי' שער. ואח"כ אמר באופנים בזאת ההשגה האחרונה בשם ונכיהם וידיהם וכנפיהם ולא זכר לאופנים תחילה לא כשר ולא ידים ולא כנפים אבל שהם נופים לבד ושם באחרונה לאמר שהם בעלי בשר וידים וכנפים אבל לא זכר להם צורה כלל, והסכה כזה כי לא זכר במראה הראשונה כשר ונבוכים לפי שהיתה מן האופנים קודם בהמנועת ולא אין להם כשר ונבוכים וכנפים אבל במראה השני מן המנועות השלם מהיסודות שאז יגיע ממנו כשר ונבוכים וכנפים והם ה"כ"ל. עוד ביאר גם כן בזאת ההשגה השנית שכל אופן ייוחס לכרוב האחד, ואופן אחד לכל הכרוב האחד, ר"ל כי לכל יסוד יש כדור מיוחד לו מניע כמו שיבארנום בפרק שער. עוד ביאר שהארבע חיות הם חיה אחת להדבק קצתם בקצתם, כי כבד ימנה כל הגלגלים המכוכבים כדור אחד וזוהו שאמר חיה אחת, וזוהו מסכים עם מאמר החכמים ר"ל שני רקיעים הם וכמ"כ הרב בפי' משני, וגם האופנים קראם אופן אחד

קישוק

שבמקום שפירוב קצתם בקצתם: (א) שכל אופן ייוחס לכרוב, הרצון בזה מה שביאר במקום אחר שכלל כל הגלגלים לבד הגלגל המבין במספר ארבעה, האחד השמש והוא מניע יסוד האש. והשני המשת גלגלי כוכבי לכת והם מניעים יסוד האויר. והג' הרוח אשר היא מניעת יסוד המים. והרביעי גלגל הכוכבים העומדים המניע יסוד הארץ: (ב) להדבק קצתם בקצתם, וזה כמו שביאר במקום אחר שהכרוכים אחד תוך שני, ואין מקום פניו יפנה ולא רגוהו כלל אלא הקפתם מדובקת. ובמנועות שנייה מביא אותה לתנועה: (א) ואח"כ הוסיף אומר ואמרו ונכפיהם וידיהם עינים ואמר ובשרם ונכפיהם וידיהם ורגליהם וכנפיהם: ה' הרצון בזה לומר על כל מניי ב"כ והמה שאמרו ב"כ, ואמר בידים וכנפיהם. הרצון בזה מצד השעולות המתחדשות

שהגלגלים המניעים האופנים אשר הם גופים תמים: (ג) שהאופנים הם הגלגלים, הרצון בזה שהם כדוריים לא שהם החיות הנקראים גלגלים על דרך האמת: (ד) אשר יפנה שם הראש, פ' שהוא הגלגל בכללו המניע אותם: (ה) שביאר שהוא נמשך אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת, הרצון בזה שהראש נמשך אחר התנועה המיוחדת לו אם ממורה למערב ואם ממערב למורה אחר הכוונה האלהית ליהנה אותה לתנועה: (ו) ואח"כ הוסיף אומר ואמרו ונכפיהם וידיהם עינים ואמר ובשרם ונכפיהם וידיהם ורגליהם וכנפיהם: ה' הרצון בזה לומר על כל מניי ב"כ והמה שאמרו ב"כ, ואמר בידים וכנפיהם. הרצון בזה מצד השעולות המתחדשות

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ג ד

קצתם בקצתם והיותם כלם דמות אחד לארבעתן, זה מה שהוסיף לנו מן הבאור בתכונת החיות והאופנים בהשגה הזאת השנייה :

פרק ד צריך להעריך על ענין אחד שנטה אליו יונתן ב"ע ע"ה, והוא כי כאשר ראה ענין מאמר הנביא מבואר לאופנים להם קורא הגלגל באוני, גזר אומר שהאופנים הם השמים, ותרנם כל אופן גלגלא וכל אופנים גלגליא, ואין ספק אצלי שמה שחוק אצלו זה הפירוש הוא מאמר יחוקאל ע"ה באופנים שהם כעין תרשיש וזה מראה מיוחס לשמים כמו שהוא מפורסם, וכאשר מצא הכתוב וירא החיות והנה אופן אחד בארץ, שיורה בלא ספק שהאופנים בארץ, היה קשה עליו לפי הפירוש ההוא, ונמשך אחר פירושו ופירש מאמרו הנה ארץ שטח השמים, שהוא ארץ בערך למה שעל השטח ההוא, ותרנם אופן אחד בארץ גלגל חד משתווה סלרע לרום שמיא, והבן פירושו אין הוא, ואשר יראה לי כי מה שהביאו לזה הפירוש הוא חשבו ע"ה שנלגל שם ראשון לשמים, ונראה לי שאין הדבר אלא כך והוא שהגלגל שמה גלגול, ונלגלתיך מן הסלעים, ויגל את האבן, ומפני זה נאמר וכלגל לפני סופה, להתנגלו, ומפני זה נקראת גלגלת הראש כך להיות עגולה, מפני שכל כדור מתגלגל במהרה, ונקרא כל דבר כדורי גלגל, ולזה נקראו השמים גלגלים מפני עגולם, ר"ל להיותם כדורים, אמרו הוא גלגל שחוזר בעולם, וקוראים גם כן הגלגלים הקטנים של עץ והגדולים גלגל, אם כן אמרו לאופנים להם קורא הגלגל באוני, היה ללמדנו תבונתם כי לא נזכר להם תכונת ולא תאר, לא שהם השמים, א"כ אמרו בהם כתרשיש הנה באר לך גם כן בספור השני, ואמר באופנים ומראה האופנים כעין אבן תרשיש, ותרנם יונתן בן עזיאל כעין אבן טובא, והנה ידעת שבוה הלשון בעצמו תרגם אונקלוס כמעשה לבנת הספיר, ואמר כעובר אבן טובא, א"כ אין הפרש בין אמרו כעין אבן תרשיש ובין אמרו כמעשה לבנת הספיר, והבן זה, ולא דחיקי וזכרי פירוש יונתן ב"ע ע"ה ופירשי וזלתו, שאתה

המצא

אפדי

האחד נכנס תחת הסחר מפני זה יתארו זה היסודות נכדור אחד ובאופן אחד : מ והיותם כלם דמות אחד. ר"ל גם עעם אחד להיות החמר שלהם משוקף ומפני זה יקראו כל האופנים בשם אופן אחד וכו' :

פרק ד א כמעשה לבנת הספיר והבן זה. ר"ל שהאופנים הם משוקפים מן החמר הראשון המתואר בתנשים וכמו שתרגם המתרגם תרשיש כעין אבן טובא, והוא התרגום עצמו מלבנת הספיר אשר הטונה ממנו החמר הראשון, וזהו

שם טוב

אפי"ם שהיו ארבע אופנים להם שכלן דקיים אלו באלו ואין דקות ביניהם, וגם להיות כלם דמות אחת לארבעתם ואלו היולי הראשון והצורה הגשמית שכלם משותפים בצורה זו :

פרק ד צריך להעריך על ענין אחד שנטה אליו יונתן ב"ע וכו' . למה שהרב ניאר כי האופנים הם היסודות, ולמה שיראה שפירוש יונתן ב"ע שהאופנים הם השמים ויבוא אלם לחשוב כי מאמר יונתן ויתר אמת מפני הרב, העיר הרב דזה הפרק שיונתן נטה מדרך האמת, ואין ראוי להסלק ממנו כי גם רבים מן המתפרשים חולקים

על פירושו בקצת מלות ובעניניהם רבים מעניני החולקים כל אופן גלגלא ומשך שהאופנים הם השמים למה שראה וגם בעבור שהשמים הם כעין תרשיש, והבן פירושו איך הוא כי הוא נטה מדרך האמת כי האופן שהוא היסודי ראשון והצורה גשמית הוא למטה אלל החיות, ואמר הרב כי נטה מדרך האמת כי חשב כי הגלגל שם ראשון לשמים, ואמר הרב שאין הדבר כן והוא שהגלגל הוא מלשון עגולה וכל דבר עגול נקרא גלגל ובעבור שראש הוא עגולה נקראת גלגולת וכו', אם כן אמרו לאופנים להם קורא הגלגל בראשית בראשית כי הם עגולים היסודות כלם כי כפי סדר הנחתם כן הוא, והנה ידעת שזוה הלשון עצמו תרגם אונקלוס כמעשה לבנת הספיר ואמר כעובר אבן טובא, ר"ל שהאופנים הם משותפים מן החמר הראשון המתואר בתרשיש וכמו שתרגם המתרגם תרשיש כעין אבן טובא, והוא התרגום עצמו מלבנת הספיר אשר הכוונה ממנו החמר הראשון, וזהו שאמר הרב והבן זה, אם כן השני ראיות אשר חשב יונתן בעבורם שהאופנים הם השמים הם בטעות, אם מ"ש קורא הגלגל בראשית כי זה שם לכל דבר כדורי לא לשמים, וגם הטעמה השנייה אשר היא מחמרו כעין תרשיש כי זה מראה מיוחד לשמים לא חמר אמת : והנה החכם רבי משה הכרנוני אמר שאינו ז"ל התפלל על הרב ארץ חשבי כל על יונתן בן עזיאל והלא הוא חכם וסביאל הרב והחיות ראוה ושוב חזרן וזקפן ית עלתא והבקה בטעמה הוא מיוחד לשמים, ואמר למה גזר הרב כי יונתן גזר שהאופנים הם השמים על שתרנם כל אופן גלגלא וכל האופנים גלגליא, הנה כמו שאמר הרב כי כל עגול יקרא גלגל עד הגלגלים הקטנים על עץ, עד שאמר ר' אמרו לאופנים להם קורא הגלגל באוני למד לנו כי תכונתם, כי הרצון דזה כי האופנים עגולים לא שם השמים, ככה אומר אני שכן הוא האמת, וכי זה בעצמו הוא כוונת יונתן בן עזיאל כתרומתו ושלקח דרך הכתוב שקרא האופן גלגל ותרנם כל אופן גלגלא והאופנים גלגליא לרמות שם עגולים, לא שרצה בגלגל השמים, ואמר עוד כי מה שפירש הרב שתרגם יונתן אופן אחד בדרך מלרע לרום שמיא ורצה בו קצוב בגלגל שהוא ארץ בערך אל הגבנינות, לא אומר אני שרצה בו זה, אבל אומר שרצה בו כי אחד מהאופנים הוא בדרך והוא אבן טובא שבתכלית הרחק מגובה השמים והוא אמרו מלרע לרום שמיא, אלה דברי החכם הנזכר. ואמר החכם בנו ר' משה כי אמרו והנה אופן אחד בדרך אין רצון בו אחד מתרבע אופנים והוא הארץ ומלרע לרום שמיא, ר"ל בתכלית הרחוק והתחתית מרום השמים. אבל הרצון בו כלל ד' אופנים כמו שאמר הרב, והנה אופן אחד בדרך שורה בלי ספק שהאופנים בארץ ולקחם במדרגה אחת להתדבק קצתם בקצתם והיותם כלם דמות אחד לארבעתם, והראיה על זה אמרו והנה אופן אחד בדרך אצל החיות לארבעת פניו

הנה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ד ה

המצא הרבה מן החכמים וגם מן המפרשים חולקים על פירושו בקצת מלות ובענינים רבים מעניני הנביאים, ואך לא יתה כן באלה העמוקות, ועוד שאני איני מכריע פירושי, אבל הבן אתה פירשו כלו מאשר העירוהו והבן פירושי, והשם יודע באיזה משני הפירושים הוא הנאות למה שנראה: **פרק ה** במה שצריך שתתעורר עליו אמרו מראות אלהים ולא אמר מראה לשון יחיד, מפני שהם השנות רבות חלוקות במיניהם, רוצה לומר שלש השנות, א השנת האופנים, והשנת החיות, והשנת האדם אשר למעלה מן החיות, ובכל השנה בהם אמר וארא, והוא שבהשנת החיות אמר וארא והנה רוח סערה וגו', ובהשנת האופנים אמר וארא החיות והנה אופן אחד בארץ וכו', ובהשנת הענין אשר למעלה מן החיות (ה) במדרגה ובסדר אמר וארא כעין חשמל וגו' ממראה מתנינו וגו', ולא השים מלת וארא כלל בספור המרכבה רק בשלש פעמים האלה. וכבר בארו חכמי המשנה זה הענין והם העירוני עליו, והוא אמרם ששתי ההשנות הראשונות ר"ל השנת האופנים והחיות לכד סותר ללמודה, וההשנה השלישית אשר היא החשמל ומה שנדבק בו אין מלמדו ממנו ולא ראשי פרקים, ורבינו הקדוש חושב שהשלש ההשנות כלם נקראות מעשה מרכבה ואין מלמדו מהן אלא ראשי

שם סוד

אפרי

שאלו הדב והבן זה: ב ואך לא יהיה כן באלו העמוקות. ר"ל אם בשאר דברי הנביאים ישנה וינסו בן עזיאל סירוב אחד לפי המכונס ופאר החכמים והמפרשים נופים לפירוש אחד כ"ש וכ"ש באלו העמוקות והם פארי טורה שפאשר טיעשה סירוב אחר, והשם יודע ליה יכשר: **פרק ה** א השנת האופנים, הוא השנת העולם השפל: והשנת החיות. היא השנת העולם הגלגלים: והשנת האדם. ר"ל אשר הוא עולם השכלים הגדולים ומפני שהלו ההשנות היו השנות חלוקות אחר הספוק לכל אחד ואחד:

השמים ואם היה הוא הארץ יהיה בתכלית הריחוק מהם, וזה מוצאך ואין צורך להשיב עליו לגלוי: **פרק ה** ממה שצריך שתתעורר עליו אמרו מראות אלהים ולא אמר מראה לשון יחיד וכו', אחר שהכיר בראי כי מה שפי' יונתן בן עזיאל באופנים שהוא פירוש זר ואינו כפי האמת ויהיה מציא לחשוב כי זה שפירש יונתן בן עזיאל יותר נכון ממה שפירש הוא, למה שיש למספק שיאמר אם האמת שהאופנים הם היסודות ארך החיול כהודעת הגלגלים ותכונותיהם ואח"כ בהודעת האופנים ואחר זה שז אל מה שלמעלה מהגלגלים, כי זה אינו סוד טעני כי היה ראוי שיתחיל להגיד האופנים וכל מה שהזכיר מהם, ואח"כ יגיד הגלגלים וכל מה שבהם ואח"כ ראוי שיאמר שהיה רחמנו נחשטל, או שיתחיל נחשטל וירד לגלגלים ואח"כ אל האופנים, אבל שיתחיל בגלגלים ואח"כ האופנים ואח"כ החשמל זה אינו סדר טעני ולא סדר אנושי, כי מלאכי אלהים עולים תחלה ואח"כ יורדים או יורדים ואח"כ עולים אבל עולה יורד כנחש זה לא יכון, לכן יניא לחשוב כי מה שפירש יונתן מהאופנים הם הגלגלים ומה השמים הוא פירוש יותר נאות, כי דבר מהחיות ומה שלמעלה מהם והוא החשמל ולא ירד למטה. לכן נא הרב בזה הפרק להחיר זה הספק, עם שכוונתו לבדור דברים אחרים. וראוי שתדע שהחכמות הנקראות סדרם הם שלש לא יותר, והם חכמת התכונה וחכמת הטבע וחכמת האלחית, וכבר יענין האלחי בתנועת השמים ובתכונותם מנד עם שפלות האל, וגם כמה שלמטה מהגלגל הירח למה שהם כלם תחת ידיעה אחת וחכמה אחת, ואחר שהנה זה אמר הרב ראוי שתתעורר אמרו מראות אלהים ולא מראה לשון יחיד מפני שהם השנות רבות חלוקות במיניהם, ר"ל א' השנות האמת השנת האופנים שהיא חכמת הטבע, והשנת החיות שהיא חכמת התכונה, והשנת האדם שהיא חכמת האלחית שהוא השכל הגדול אשר למעלה מהחיות, ובכל השנה מהם אמר וארא, והוא שהשנת החיות אמר וארא והנה רוח סערה, ובהשנת האופנים אמר וארא והנה אופן, ובהשנת הענין אשר למעלה מהחיות במדרגה ובסדר אמר וארא כעין חשמל ומראה מתנינו ולחשוב וכו', ולא השיב מלת וארא כלל בספור המרכבה רק בשלש פעמים האלה כי אלה הג' השנות הם נבדלים בזמן עם שיש בכל השנה והשנה דברים חלוקים כלם כנכנסים תחת חכמה אחת, וכבר בראו ואמרו חכמי המשנה זה הענין והם אשר העירוני עליו והוא אמרם שהשתי השנות הראשונות ר"ל השנת החיות והאופנים לכד מותר ללמודם, וההשנה הג' אשר היא החשמל ומה שנדבק בה אין מלמדו ממנו אלא ראשי פרקים, ורבינו הקדוש חושב שג' השנות כולם נקראות מעשה מרכבה

קישקש

ואמרו ומה שנדבק בו מפני שחלק ענין החשמל בשני חלקים ממראה מתניו ולמעלה וממראה מתניו ולמטה, ואמר צורת האדם החלוקה, מפני שכלל כל השכלים במלת חשמל והם חלוקים במעלה שאם לא אחר המציא את חבירו ברצון הבורא הם בלתי שווים וכל ששמו מן חבירו מושכלו בריב והוא השבילו עצמו והישילו השכלים אשר הם למעלה ממנו, ומנד זה לא יהיו פשוטים כל כך לפי דעת המאמין בזה כמו השכל הראשון, ומתוך זה עשה זאת החלוקה באמרו מתניו ולמעלה, ומתמיסם

פרק ה (ה) במדרגה ובסדר, רוצה במדרגה מצד שהם נבדלים מתוכנו, וירצה בסדר שהתנהגה שופעת מהשי' עליהם וממה אל הגלגלים ומתגלגלים אל החומר ההנהגה הנפסד. או אפשר מה שאמר בסדר ירצה בו בסדר הכריאה שעולם השכלים קודם לעולם האמצעי, והאמצעי קודם לעולם השפל, אם הכל נברא בעתה לפי הדרגת האמתי, והוא יותר נכון ואמרו וארא כעין חשמל אמר שזה הוא השכל המבודד, ואין הרצון בזה השכל השי' שמו, אבל יהיה זה כולל לכל השכלים הנפרדים.

מורה נבוכים חלק שרישי פרק ת

ראשי פרקים, ולשונם בזה הוא, עד היכן הוא מעשה מרכבה רבי אומר עד וארא בתראה, ר' יצחק אומר עד השמל מן וארא עד השמל כנסרין אנמורי מכאן ואילך מוסרים ראשי פרקים, איכא דאמרי מן וארא עד השמל כנסרין ראשי פרקים מכאן ואילך אם היה חכם מבין דעתו אין אי לא לא, הנה התבאר לך מדבריהם שהם השנות חלוקות והמעיד עליהם וארא וארא וארא, ושהשנה האחרונה מהם היא הנאמר עליה וארא כעין השמל, ר"ל צורת האדם החלוקה אשר נאמר בו ממראה

שם טוב

מרכבה לעת כל החכמים אינם אלו הכי כחזים, דגרסינן עד היכן מעשה מרכבה רבי אומר עד זארא כעין השמל ולא כוא ככלל ור' יצחק אומר עד החשמל והוא ככלל, וכדבר יבא כן, אחס אמרתם ששניתם עד ויאמר אלי עמוד על רגליך הכל שניתם כי אלו השני פסוקים האחרונים הם הם מעשה מרכבה, והמקשה יאמר כי אלו השני פסוקים אינם מעשה מרכבה כי כן אמרו עד היכן מעשה מרכבה עד ויאמר אלי רבי אומר עד זארא כעין השמל ר' יצחק אומר עד החשמל ויבין למד ויבין למד אלו הכי פסוקים אינם מעשה מרכבה, ויפירו בגמ' בשתי תירווצין, אמרו עד זארא מגמורי אגמריין, כלומר עד היכן מעשה מרכבה שנתנו לידרש עד זארא כעין השמל ולפי דעת רבי ולא החשמל ככלל ולפי דעת ר' יצחק עד כעין השמל והוא ככלל וחמש עד ויאמר הן מן מעשה מרכבה שנקמיו עליהם. ולפי לישנא בתרא יבא הדבר כן, עד היכן מעשה מרכבה שניתנו לידרש בראשי פרקים מן וארא עד החשמל רבי יצחק אומר עד החשמל והוא ככלל מכאן ואילך אם היה חכם מבין מדעתו אין ופי לא לא אם כן ללמוד מה הפירש יז בין רבי לר' יצחק כי רבי חושב כי שום דבר מהחשמל אין דורשין בו ור' יצחק חושב שעד החשמל דורשין בו, וכפי לישנא בתרא תלמודין אומות בראשי פרקים, והתבאר ג"כ שהשנה ג' אף שהיא מעשה מרכבה בגמ' ועמקא ג"כ דורשין ממנה ברבי' כפי הלשון הראשון אבל מוסרין ממנו ראשי פרקים, או כפי הלשון האחרון מוסרין ראשי פרקים עד החשמל לרבי כסדרתו ולרבי יצחק כסדרתו ומכאן ואילך אפילו בראשי פרקים אין תלמודין, אלא ששאר ספק גדול כי כפי מה שהניח הרב כי רבינו הקדוש סובר שה' השנות אין תלמודין מהן אלא ראשי פרקים והנה כפי הלשון הראשון עד זארא כעין השמל מגמריין אנו ממשש שתי השנות הראשונות, ואמנם ההשנה ג' מוסרין ראשי פרקים, והנה כפי דעת הרב כל מעשה מרכבה עד זארא כעין השמל אלא ראשי פרקים וכפי הלשון האחרון עד זארא כעין השמל אגמריין בראשי פרקים מכאן ואילך אם היה חכם מבין מדעתו אין ואילך לא, ולפי דעת הרב אין הפירש כי הכל תלמודין בראשי פרקים, ובאשר עיינתי בזה בתכלית העיון לא מצאתי לו פירוש, ופשוטיו וחקרתי ונחמתי ומצאתי במקום רבי בקצת הנוסחאות שהיה אומר רבי מאיר, וגם שפשוטיו וחקרתי בקצת המורים אשר נמצאו בעבר ומצאתי ברובם במקום רבי רבי מאיר ואם הדבר כן לא יאמר שום ספק, אבל אם היה כפי נסחת רש"י וכפי מה שנמצא בקצת המורים רבי אומר לא ידעתי לו תשובה. עוד אמר הרב הנה התבאר מדבריהם שכן השנות חלוקות יראה הנה התבאר שהשנות אשר השיג יחזקאל שכן השנות מתחלפים בזמן, ויתבאר זה מדבריהם אחר שיש דברים שאסור לדרוש בדרוש כבאור הגמור או לומר אותם אפילו בראשי פרקים, וזה התבאר מחמתנו ז"ל והמעיד עליהם וארא וארא וארא שלשה פעמים ושהשנה האחרונה מהם והוא הנאמר עליה וארא כעין השמל, ר"ל צורת אדם החלוקה

מרכבה אין מלמדים מהם אלא ראשי פרקים, ואחרים השנו כי ההשנה ג' אין מותר לרמוז בלמוד זאת ההשנה ואפילו בראשי פרקים וכל מי שהוא חכם מבין מדעתו, והביא הרב המאמר הנמצא לרבותינו חכמי המשנה אשר העירו לו עליו ואמרו בזה הלשון. עד היכן מעשה מרכבה רבי אומר עד זארא כעין השמל רבי יצחק אומר עד החשמל, מן וארא עד החשמל מגמריין אגמריין מכאן ואילך מסרין ראשי פרקים, איכא דאמרי מעד זארא עד החשמל מסרין ראשי פרקים מכאן ואילך אם היה חכם מבין מדעתו אין ופי לא לא. והנה זה הלשון הוא בתכלית העומק כי יראה בתחילת הדעת כי רבי יצחק אינו מולקין כלל בדבר, כי רבי אומר עד זארא בתראה שהוא עד זארא כעין השמל שהוא בתרא ורבי יצחק אומר עד החשמל שהוא גם כן עד זארא בתרא, אי"כ אינם מולקין. שנית יש לספק שאם אלו החכמים הם מוסרין שעד ולא עד ככלל אם כן יהיה מעשה מרכבה עד זארא כעין השמל ולא יהיה החשמל מעשה מרכבה, והנה הרב אמר שרבינו הקדוש סובר שש' השנות הם מעשה מרכבה, ואם הבינו שעד ולא עד ככלל אם כן יהיה דעת רבי יצחק שכל ג' השנות מעשה מרכבה כמו רבינו הקדוש. שלישית יש לספק על מה שאמרו מן וארא עד החשמל מגמריין אגמריין דרשין בו כי מן וארא ראשון עד החשמל מגמריין אגמריין ולא עד ככלל ומעשה מרכבה הוא שתי השנות הראשונות אי"כ ימצא כפאן חכמה יותר עליונה ממעשה מרכבה וזה שוא ודבר כוזב. רביעית יש לספק שבין לדברי רבי בין לדברי ר' יצחק אינם ג' השנות מחלוקות, לרבי הדבר מנואר שהיה השנה אחת ומעשה מרכבה כלו אין תלמודין מכלו אלא ראשי פרקים, ולרבי יצחק אין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא אינם כולם השנות חלוקות כי ללישנא דרבי שתי השנות אינו ממעשה מרכבה ומותר ללמד אותן ומכאן ואילך מסרין ראשי פרקים, וללישנא בתרא שתי השנות הראשונות מוסרים להם ראשי פרקים. ולבאר זה ראינו הביא לשון הגמרא הנאמר במסכת מגילה אמר שם בזה הלשון ויאמר לן מר מעשה מרכבה עד ויאמר אלי בן אדם אמר לי הן כן מעשה מרכבה מתייבוי עד היכן מעשה מרכבה רבי אומר עד זארא כעין השמל רבי יצחק אומר עד החשמל, ויאמר ר"ש אמרו לו תנינן עד ויאמר אלי בן אדם אמר להן הן הן מעשה מרכבה מתייבוי עד היכן מעשה מרכבה רבי אומר עד זארא כעין השמל רבי יצחק אומר עד החשמל עד זארא מגמריין אגמריין מכאן ואילך מסרין ראשי פרקים איכא דאמרי עד זארא מסרין ראשי פרקים מכאן ואילך אם היה חכם מבין מדעתו אין ופי לא לא, והרצון בזה שכתב רש"י וכפי פירושו שקצת מהחכמים אמרו לרב יוסף חתקלן ויהי בשלשים שנה עד ט"ו בפרסיה ואמר להם רבי יוסף חסל כמרא קצת הן הן שקפמיו עליהם מלירשם שהם חסל וה שניתם הכל שניתם שני מקראיו הללו שהם זארא כעין השמל כמרא קצת הן הן שקפמיו עליהם והם השיבו לו כי מעשה המדברים בצורת מראה השכינה, והם השיבו לו כי מעשה

ק"ש ק"ש

והמשילם לאש מתוך שהאש זכה ומאירה ויש לה פשיטות ר"כ כנגד היסודות : קדמות

מורה נבוכים הלך שלישי פרק ה ו

ב ממראה מתניו ולמטה ² וממראה מתניו ולמעלה היא סוף ההשגות והעליונה שבהם, ויש מחלוקת נ"ב בין החכמים אם מותר לרמוז בלמודו בשום דבר, ר"ל במסירת ראשי פרקים, או אין מותר כלל לרמוז בלמוד זאת ההשגה הג' ואפילו בראשי פרקים, אבל מי שהוא חכם יבין מדעתו, וכן יש מחלוקת עוד בין החכמים כמו שתראה בשתי ההשגות הראשונות גם כן, רצוני לומר החיות והאופנים אם מותר ללמד עניניהם בביאור, או אינו מותר אלא ברמזות והידות בראשי פרקים, וצריך שתתעורר גם כן על סדור אלו ההשגות השלש, זה שהוא הקדים השגת החיות מפני שהם (ג) קודמות במעלה ובעלה כמו שזכר כי רוח החיה באופנים ⁷ ובזולת זה גם כן, ואחר האופנים ההשגה השלישית אשר היא עליונה במדרגה מן החיות כמו שהתבאר, וסבת זה ששתי ההשגות קודמות בלמוד בהכרח להשגה השלישית (ג) והם מדות עליה :

פ'ק ו דע שזה הענין הנכבד הגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו אותו מספור המרכבה בהערת הנבואה אשר עוררתהו ללמדנו אותו, הוא הענין בעצמו שלמדנו ישעיה ע"ה בכלל לא הצטרך אל זה הפרט, והוא אמרו ואראה את ה' יושב על כסא רם וגשאו ושוליו מלאים את ההיכל שרפים עומדים וגו', כבר בארו לנו החכמים ז"ל כל זה והעירו אותנו על זה הענין, ואמרו שההשגה אשר השיגה יחזקאל היא ההשגה בעצמה אשר השיגה ישעיה, והמשילו בזה משל בשני אנשים שראו

את

אמר

ב ממראה מתניו ולמטה. ר"ל המלך והוא השכל הנבדל נחלק ל' עינים להחד השגת עצמו אשר בהשגה היא מושפעת ממו ל' הנמלכות למטה ממנה, והענין השני שנשנו עליו זהו רמז הספוק בלמדנו ממראה מתניו ולמטה והיא השגת עצמו, שהוא סבה לכל הנמלכות למטה ממנו: ג וממראה מתניו ולמעלה. ר"ל השגת עצמו ואחר שכתו השגת נקיה מן העשיות וכמו החשמל יזר נקיה מן השם המעורבת בעשיות כך השגת הנבדל בעלמו היא השגה נקיה ומעולה כחשמל על השגת עצמו אשר כהא למו בשם: ד ובזולת וכו', ר"ל יש פסג אחד זולת זה והוא כי השגת החיות הוא מן הלמודיות והשגת האופנים הוא מהסבציות והלמודיות קודמות בלמוד על הסבציות, ולפיכך פתח בהשגת החיות ואחר כך בהשגת האופנים והוא הסבציות ואחר כך בהשגת הנבדלים והוא המחמה האלוהית, וכמו כי תחנה וינתן עיני ע"ה קדים בשמי מדומא וכו' קדים על ארעה וכו' קדים לעלם ולעלמי עלמאי, ולקח סדר המרכבה :

העולם ההיווה וההפסד שהוא היסודות וכל מה שהורכב מהם, או שנתחיל תחלו הדברים המסוכים אללנו ואחר כך נעלה מהם אל עולם הגבלים ואחר כך אל עולם השכל עד נגיע אל הסבה הראשונה, ואולם שנתחיל בלמוד מה שלמעלה ואחר כך נרד אל מה שלמטה ואחר כך נעלה אל מה שלמעלה, זה לא יתכן, וזה הסדר האחרון הוא אשר כלל עליו יחזקאל, והוא כי השיג ראשונה החיות ואחר כך האופנים ואחר כך מה שלמעלה מהחיות, ואחר הרב בתשבות זה כי התחיל בחיות מפני שהם קודמות במעלה כמו שזכר כי רוח החיה באופנים, ובזולת זה ר"ל כי השגת החיות הוא מן הלמודיות והשגת האופנים מן הטבעיות והלמודיות קודמות בלמוד על הטבעיות ולפיכך פתח בהשגת החיות, ואחר כך בהשגת האופנים והיא החכמה הטבעית, ואחר כך בהשגת הנבדלים והוא החכמה האלחית, ושתי השגות הראשונות קודמות בלמוד בהכרח להשגת השלישית והם מורות עליה, הרצון בזה כי תתאחר החכמה האלחית לשתי סבות אל לעומקה וקושי העמידה עליה וסדר הלמוד הוא שלעולם תתחיל בלך, וגם מפני כי עולם השכל הוא נבדל מהשגתנו והנרם השמימי וזה העולם מורות על שיש בכאן שכל נבדל קודם לאלו הדברים :

פ'ק ו דע שזה הענין הנכבד הגדול אשר התחיל יחזקאל ע"ה ללמדנו בסופו המרכבה הוא ענין בעצמו שלמדנו ישעיה בכלל ולא הוצרך אל זה הפרט, והרצון בזה כי מה שצויאר לנו כי מה שהשיג יחזקאל בן צווי הוא זה העולם המושכל והמוחש והיה השגתו דומה למה שהשיגו החכמים, ולמה שהיה איפשר לאדם שיספיק עליו למה שאל מחשבה מרכבה מן השתופפים והשגלים והדמיונים וענינים נוראים וציהלו המעיין ויבחו לחשוב שאל אפשר בשום מניס שהיה זה הנרעה כמעשה מרכבה, כדי לסלק זה הספק אמר כי מה שהשיג יחזקאל השיג ואמנם נמצאו ביוחזקאל

הדברים

קרקשקש

הטבעית החקור על מציאות המתנועע האחרון אשר הוא החומר הראשון, שכל סמונע יש לו מניע, והרחבת הלמודית חורה על מציאות המניע הראשון טעם התנועה, שהגלגל הנונע בלי הספק ואחר שהגלגל בעל תכלית יתרויב שיהיה כחוי בעל תכלית כמו שהתבאר בתקופה אחר ולא יתנועע לאין תכלית, א"כ לא תמלט זאת התנועה ממניע סמונע מן החברים והוא המניע בכחו אשר אין לו תכלית :

(ג) קודמות במעלה ובעלה. הרצון בזה שהגלגלים קודמים במעלה על האופנים ובעלה שנתנועתם הוא סבת החיות. ובזולת זה ג'ג, הרצון בזה מפני שהם משתנים קצתם בקצתם והגלגלים צורתם קיימת בתמרים ואינם נעתיקים ממורה לצורה. ומה שאמר קודמות, ר"ל בסדר הלמוד כמו שאמר הוא במקום אחר וא"א סבלתי חלמנו במלאכת התניין תחלה ואח"כ בלמודיות ואח"כ בטבעיות: (ג) והם מורים עליה, הרצון בזה שהחכמה

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ז

את המלך בעת רכבו, האחד מהם מבני כרך, והשני מבני כפר, כי בן הכרך לדעתו שאנשי העיר יודעים תכונת רכיבת המלך אינו מספר תכונת רכיבתו אבל אומר ראיתי את המלך לבד, והאחד מפני היותו רוצה לספר לאנשי הכפר אשר אינם יודעים דבר מתכונתו, פרט להם תכונת רכיבתו אך היא ותאר רגליו וחילותיו ומשרתיו ועושי דברו ומצותיו, ובוהו השיעור מהיערתם תועלות גדולות מאד, והוא אמרם בחגיגה כל מה שראה יחוקאל ראה ישעיה, ישעיה דומה לכן כרך שראה את המלך יחוקאל לכן כפר שראה את המלך, ואלו הדברים אפשר שיפורש מהם שזכרתי תחלה, והוא שישעיה לא היו אנשי דורו צריכים לכאר להם הפרט ההוא, אבל הספיק להם אמרו ואראה את ה' ונ', * ובני הגולה היו צריכים לפרט הוה, ואילו שהאומר הוה חשב שישעיהו יותר שלם מחוקאל, ושההשגה שנבהל עליה יחוקאל והיתה גוראה בעיניו היתה ידועה ליסעיה ידיעה שלא היה צריך לספרה על דרך חדוש, להיותה ענין ידוע אצל השלמים :

פרק ז מכלל מה שצריך לחקור עליו * (ה) קושרו השגת המרכבה בשנה ובחדש וכיום וקשרה במקום, שזה מה שצריך לבקש לו ענין ולא יחשב שהוא דבר אין ענין לו, ומטה שצריך להסתכל בו והוא מפתח הכל (ג) אמרו ב גפתחו השמים ונ', וזה נמצא מאד בדברי הנביאים

ל4

שם טוב

הדברים הנבדלים הוא למה שהיה יחוקאל מספר דברים לבני הגולה ולכן הכריך זהם ונכלל מהשגתם, ואלו הדברים יוכלו שני פירושים או שיחוקאל היה בן כפר ונכלל מהמראה שהשיג כמו האיש הכפרי שראה את המלך כי לא היה רגיל לראות, וישעיה היה בן כרך וראה את המלך ולא תמה ממנו למה שהיה רגיל מראותו בכל יום, או אפשר שיפורש שישעיה לא היו אנשי דורו צריכים לכאר להם זה הפרט למה שהיו צירושלים והיו חכמים מחכמים, אבל הספיק להם אמרו וזרח את הסם, ובני הגולה היו צריכים לפרש להם הדברים בצרובה: והנה אמר כרך כי מה שיוכן מזה המאמר הוא הפירוש הראשון כיפירוש השני אחרם השני הוא האמתי, וכי ישעיה היה יותר שלם מיחוקאל ושההשגה אשר נכלל אליה יחוקאל והיה גוראה בעיניו היתה ידועה ליסעיה ידיעה שלא היה צריך לספרה על דרך חדוש והיתה ידועה אצל השלמים והשלמים הם החכמים, כמו שאמר הכרך בפתיחת זה הספר, אם כן סולק הספק אשר סופק, וזה היה כוונת זה הפרק והכיניו כי אין נמצא אלא האל ומלאכיו, וחכם עדיף מנביא והשגתו מופתית, והשגת הנבואה היא דמיונית, ויודעת החכם קודמת לידעת הנבואית, ולכן אין לחקור אם יפרט הכרך מעשה מרכבה כפי מה שהשיגו השלמים עסק החכמים:

פרק ז מכלל מה שצריך לחקור עליו קשרו השגת המרכבה בשנה ובחדש וכיום וקשרה במקום, שזה צריך לבקש לו ענין ולא יחשב שהוא ענין אין בו דבר. ואמרו המפרשים כי זה ירמוז לשני ענינים, האחד להורות כי זאת השגת עמנו לא השגת זולתו, כלומר שלא נבכה אבל הגיע לו זעמם הנבואה היא באמתית. והשנית כי הגרמים השמימיים היו עוזרים לו לזאת ההשגה הנכבדת, כי בזמן ההוא היה הנבוגה הכנעני, ואף על פי ששאר הנביאים לא קשרו השגתם בזה הכות, אלא יחוקאל היה בחוזה לארץ אשר עסק ההשגה אינה שלימה לפיכך קשר השגתו בזמן, וקצת אמרו כי השנה והחדש ירמוז על השמש והירח והיום על הלגלג המקיף והתקום על העולם השפל, וזה אין ענין לו. והדברים ר"מ מהם נכרובני פי כי למה שיתקף השגת המרכבה סתם שנכלל אליה יחוקאל כמ"ל והיתה גוראה בעיניו והיה מבני הכפר שראה את המלך ומספר לבני הכפר, יתשבו כי אולי יתשוב אדם שיהיה ענין שאירע חוץ לנפש ושגראו החיות והאופנים על דמיון החיות אל העין, ולשמוע את הדמיון גיאר וקשר השגת המרכבה בשנה ובחדש וכיום וקשרו במקום. וכענין המכון כי הוא לבאר שכל אלו המדעין כפי שיוכן שהשגתו כלה הוא במראה הנבואה לא השגה מוחשית, כי אולי היה לו זה לא ימנע שלא יושג לדברים זולתו ר"ל אם נקשרו השמים וגרלו הכריות הנמחילות: ואמר קשרה במקום. הרצון באמרו נהר כנר וזה עסק נהר שאין לו מציאות חוץ לשכל, וכבר הוא רכב בהשגת האוחיות כי זאת ההשגה חוקרת מענין המרכבה, וכמו שקשרו המרכבה במקום אינו מקום אמתי כן קשרה המרכבה בזמן אינו אלא להורות שלא היה נמצאת חוץ לשכל: וזאתה שצריך להסתכל בו והוא מפתח הכל הוא אמרו גפתחו השמים. והרצון בו כי

אמרו

פרק ז ובני הגולה היו צריכים. ר"ל ולפי פירוש זה אפשר שיחוקאל היה צמעתל כנבואתו כישעיה, ולבאר ככאן אין השיג ישעיה כל מה שראה יחוקאל יאריך הספור וכבר האריך בזה כפי שמואל לכן תבונן בצעשך המכונה מאמר זה מהם :

פרק ז א קשרו השגת המרכבה בשנה ובחדש וכיום וקשרה לשני ענינים, האחד הוא להורות כי זאת ההשגה היתה השגת עמנו לא השגת זולתו כלומר שלא נבכה מולתו אבל הגיע לו זעמם הנבואה היא באמתית. והשני כי הגרמים השמימיים היו עוזרים לו בזה ההשגה הנכבדת כי בזמן ההוא היתה הכנעני הנבוגה, וזה הפעם הקשרו ההשגה בזמן, ואף על פי ששאר הנביאים לא קשרו השגתם בזמן לפי שלא הולרכו לתת אמתלאות להשגתם להיותם מוחזקים בה והיותם בזמן הבית אבל יחוקאל היה בחוזה לארץ אשר ההשגה אינה שלמה לפיכך קשר השגתו בזמן, ואמר נהר כנר ילנה בו ענינו רכב בהשגת האוחיות כי זאת ההשגה חוקרת מענין המרכבה: ב גפתחו השמים.

קרישכ

פרק ז (ה) קשרו השגת המרכבה בחדש ובשנה וביום וקשרה במקום, הרצון בזה מה שאמר בחדש רמוז אל הלגלג החיה שמוצאיה סובבו בכל החדש, ואמר בשנה יהוה רמוז אל השמש שכשלים סובבו בשנה אשר הם ששה יום, ואמר ביום שהחודש רמוז אל הלגלג היומי המקיף בכל ומגיעם כמורה למערב

כ"ד שעות, ואמר במקום כי מאחר שיש כאן זמן ותנועה יש בכאן מתנועת והמתנועת צריך למקום אשר עליו התנועה: (א) אמרו ונתחור הכיסים, רצה ביה שנתחור לו השמים המתח (ב) בו נכנס לידעת הלגלגים והנבונתם וסדרם ולהשיג אמרתם כיצאונתם כמו שהם יודע מנהגם, שזה מה שלא יתכן לישום פלוסוף

מורה נבוכים חלק שרישי פרק ז

ז"ל זכרון השאלת הפתיחה, פתיחת השערים גם כן, פתחו שערים ויבא, ודלתי שמים פתח, ושאו פתחי עולם, פתחו לי שערי צדק אבא כם אורה יה, ומה שהרבה, ומסה שצריך שתתעורר עליו היות זה הספור כולו (ג) ואע"פ שהיה במראה הנבואה בלא ספק כמו שאמר ותהי עליו שם יד ה' אבל עם כל זה גשנתה הלשון על הלקי הספור ההוא שנוי גדול מאד, והוא כי כאשר זכר החיות ^ז אמר דמות ארבע חיות ולא אמר ארבע חיות לבד, וכן אמר ^ז ודמות על ראשי ההיה רקיע, וכן אמר ^ה כמראה אבן ספיר דמות כסא, וכן אמר דמות כמראה אדם עליו, ^ו כל אלו אמר בהן דמות, אבל באופנים לא אמר דמות אופן ולא דמות אופנים, אבל הגדה מוהולטת בתאר נמצא כפי מה שהם עליו, (ו) ולא יטעך אמרו דמות אחד לארבעתן ^ז שאינו בזה הסדר ולא כפי הענין הרמזו אליו, ^ח ובא בהשגה האחרונה וחזק זה הענין ובארו, (ז) וזכר הרקיע סתם כאשר התחיל לזכרו בפרט, ואמר

שם טוב

אפרזי

ר"ל השפעת ההשגה האלהית : ג אמר דמות חרע חיות ולא אמר חרע חיות לבד, הרב ז"ל בא לכלל היה מלמך דמות וענינה הכמורה נבוכים חרע חיות, וכל מה מקוץ שיאמר דמות חיות ההנה מוחלטת נזרחת בלי שום ספק, אבל ראוי שיאמר כך או שיהיה שרואי שיהיה כך, וזכו שאמר דמות ד' חיות ולא אמר חרע חיות לבד, כי חלוקה הגלגלים המוכרזים (ג) כדורים ארבע חיות לבד, כי חלוקה הגלגלים ההנה מוחלטת ונזרחת שיהיה כך וכבר נמאלו חמשים מע הדורים שבעה לכך אמר דמות ד' חיות : וז' דמות על ראשי החיה חרע חיות, ר"ל זה הרקיע הוא בגלל ערבות המקיף בכל הגלגלים בלתי מכוונב, ואמר בו דמות כי חמשים ירכי כופרים במציאותו, והתנועה היומית אומרים שהיא לגלגל הנה החוכבים הקיימים : ר"ל כמראה אבן ספיר דמות כסא. ר"ל זה הכסא היה בגלל אחד בלתי מכוונב על ערבות והוא הרקיע הנורא הגאמר ביחזקאל, וזהו אמר בו דמות לספוק הליאותו כי אפילו המודים בגלגל ערבות כופרים בגלגל חמר עליו : דמות כמראה אדם. ר"ל חמר בו דמות כי היה מקנה הגנדל לאדם : ו כל אלו חמר בו דמות. ר"ל חמר להיות ענינים מסופקים בלתי נגלים אבל בלתי נגלים לא חמר בהם דמות כי במציאות היסודות הם ענינים כדורים גלויים על מה שהם עליו : ו אפילו בזה הסדר. ר"ל שאמר דמות אחד לארבעתן ר"ל שמונים כדורים מסופק לכלם : וז' ובה השגה האחרונה וחזק זה הענין. ר"ל שבהשגה הראשונה היה מספק במציאות

מה שהשיג היו השגות פכליות לא השגות חושיות כי השמים אי אפשר שיקבלו הקריעה אבל זה יאמר על השגת הדברים כמו שאמר פתחו שערים ויבא גזו זדיק שומר אמונים : וממה שצריך שתתעורר עליו היות זה הספור כולו אף על פי שהיה במראה הנבואה בלי ספק כמו שאמר ותהי עליו יד ה' וכבר יביא לחשוב שהנבואה גזר דברים גזר חמית מכלי ספוק, ויאמר כי כבר יזכר דברים כנבואה שהם על ז' הגזרה החזקת וקצת דברים ויאמר בלי גזירה מוחלטת אבל על ז' הספק וכפי הלאמר, כי ההכנס כבר יאמר הדברים גזרה מוחלטת מכלי ספוק ואלו הם הדברים אשר עליהם מופת וכבר יאמר קצת הדברים אשר יש להם טענות מספיקות ואלו הדברים לא יאמרו עליהם : שהם כן בלי ספק אבל יאמרו שהם להם שהם כן, וכבר ידעת מאמר הנה כי כל מה שיאמר הריסט"ו מתחת הגלגל ולמטה הוא כלו אמת אין בו ספק ואמנם מה שיאמר מתחת הגלגל הריח הוא דמויים, וכן יקרה כנבואה, כי כל השבחים אשר שנה הרב לאריסט"ו יש בהם סוד כי כל מה שיאמר ויחוקל כדופנים ומה שירובק מהם לא חמר דמות אבל גזר בהם גזרה החלטית על מה שהם עליו, ואמנם כשדבר בחיות ורקיע וכסא וזמה שלממלה מעל הכסא חמר דמות כי זה חיות השנה מוחלטת, כי חמר כי ר"ל דמות ארבע חיות ולא חמר ארבע חיות לבד כי לא ידע אם הם יזכר כי חלוקות הגלגלים המוכרזים לארבע כדורים היה חלוקה נראית ענינה אבל אינה השנה מוחלטת וגזרחת שיהיה לארבעה כדורים חמר נמאלו חמשים מע הדורים שבעה לכך אמר דמות ד' חיות, ואמר דמות על ראשי החיה חיות אומר' וזה הרקיע הוא הגלגל הכלתי מכוונב המקיף בכל הגלגלי' ואמר בו דמות כי יש חמשי' כופרים במציאותו ותנועת היומי אומר' שיהיה לגלגל החוכבים הקיימים וז' בגלגל ערבות, ואמר ג"כ כמראה אבן ספיר דמות כסא וזה הגלגל הוא בגלגל אחד בלתי מכוונב על ערבות והוא הרקיע הנורא הגאמר ביחזקאל וזהו אמר בו דמות לספוק הליאותו כי אפילו המודים בגלגל ערבות כופרים בגלגל חמר עליו : דמות כמראה אדם. ר"ל חמר בו דמות כי היה מקנה הגנדל לאדם : ו כל אלו חמר בו דמות. ר"ל חמר להיות ענינים מסופקים בלתי נגלים אבל בלתי נגלים לא חמר בהם דמות כי במציאות היסודות הם ענינים כדורים גלויים על מה שהם עליו : ו אפילו בזה הסדר. ר"ל שאמר דמות אחד לארבעתן ר"ל שמונים כדורים מסופק לכלם : וז' ובה השגה האחרונה וחזק זה הענין. ר"ל שבהשגה הראשונה היה מספק במציאות

קרקשקש

על ראשי החיות רקיע אינו רוצה בו רקיע ממש אבל הוא דמיון בענין, כאלו אמר מה שהזניע עליהם ומת שהוא למעלה מהם והם השבילים, וכן אמר כמראה אבן ספיר דמות כסא וזהו בזה ג"כ דמיון בענין כלומר הומומיות וההתנשאות אשר לבלים אשר הם למעלה מן המאמר שפיר דמות. ומראה אדם תאר בו הכסא שעיניו גדולות מעלה כמו שהאר השם באומרו כי יד על יה : (ב) אבל באופנים לא אמר בהם דמות אופן, פירוש שירצה בו דמיון בענין אבל יראה אותה כמראה הנבואה כפי מה שהם : (ג) ולא יטעך אמרו דמות אחד לארבעתם שאינו בזה הסדר ולא כפי הענין הרמזו אליו, הרצון בה שהדמות שנאמר שם מצד ההשתקפות שיש לכל אחד מהם עם חבירו הוא אופן ועליו בו ומתעלה ממנו ובמיתהוה מהם כל כבוד אחד הוא צורתו במהותה והוא ומתוך כך נאמר בהם דמות, והוא אמרו שאינו בזה המפורד כלומר כבוד הדמות הנאמר בחיות וברקיע והכסא ולא כפי הענין הרמזו אליו, הרצון בה היסודות עצמם והכסא אריתם באמרו ארבעים : (ד) וזכר הרקיע סתם כאשר התחיל לזכרו, נמצת שורצו

פילוסוף ואתה התשגה היתה סבה קרובה לו להניע לאמתת הנבואה עם שלמות הכח הסופרמא אשר היה לו מתחלת היצירה : (א) ואע"פ שהיה במראה הנבואה בלא ספק, הרצון בזה ובמראה הנבואה יראו היצירות הנבדלות זו מזו, וישמיעו יראה במראה הנבואה איש נורא מאד כמו המראה שראה ידילא ויראה המנוגות רבות מתחלפות, כמו שאמרו פעמים אנשים פעמים נשים פעמים היותם פעמים בלתיים, ומהו הצד נוכח לומר שראה בכראה הנבואה חיות באותם ההארים אשר תאר אותם : (ד) אבל עם כל זה ישנתה הלשון עם כל חלקי הספור שנוי גדול מאד והוא כפי אשר זכר החיות אמר דמות ארבע חיות ולא ארבע חיות לבד, אמר בזה שהוא בא להורות אותנו שלא ראה חיות ממש ולתא חזר ודמות שהוא עם לדמיון בענין מה, והרצון בזה שהם היים משיגים ומשכילים, וכן אמרו ודמות על ראשי החיות רקיע חיינו סופרים לזכר שזה הרקיע הרצון בו רקיע ממש והוא הגלגל המקיף לאלו הארבע חיות, אבל מאחר שאמר ודמות חיות שרצונו בו דמיון בענין, יש לנו לומר כי כן מה שאמר ודמות

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ז

ואמר וראוה אל הרקיע אשר על ראש הכרובים כאבן ספיר כמראה דמות כסא נראה עליהם מלמעלה, אמר הנה רקיע סתם ולא אמר דמות רקיע כמו שהיה כאשר חובר לראשי דמות החיות, כן נראה לו עליו דמות הכסא, והבינהו, ומזה שצריך שתתעורר עליו ספרו בהשגחה הראשונה (ק) שהחיות בעלות כנפים וידי אדם יחד, ובהשגחה הזאת השנית אשר באר בה שהחיות הם כרובים ² השיג תחלה כנפים לבד ואחר כך חודשו להם ידי אדם בהשגחתו, אמר וירא לכרובים תבנית ידי אדם תחת כנפיהם, אמרו תבנית כאמרו דמות וסדרם תחת כנפיהם, והבין זה, והשתכל איך באר במאמר האופניכר לעומתם והעש"ם שלא תארם בצורה, אמר גם כן כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה

הגנה

שם סוב

אפרי

אל הרקיע אשר ראש הכרובים כאבן ספיר כמראה דמות כסא, וזכר הרקיע ולא אמר כי דמות חמנס ככסא אמר דמות כסא להורות על הקדמת השגת הרקיע תחילה ואחר כך ראיה לו עליו דמות כסא, והוה אמרו והבינו כי אפילו מי שמיניחים הרקיע והוא הקרח הטרף לא הניחו הכסא, וכן אמרו דמות כמראה אדם למה שרבים ספקו במציאות הנכדל עד שקצת החכמים חושבים כי הסכה הראשונה הוא כח נצוק, יצילנו ה' מזאת השגחה, ולכן אמר בכל אלו הדברים דמות כאלו אמר כמדומה אני אבל האופנים לא אמר בהם דמות אופנים אבל הגדק מוחלטת כמו שכבר ביארנו : אמר כי טוב יראה מזה שפרט שמות כסא אמר על שמי ההלחה אשר האחרונים מהפילוסופים הניחו אותם וכל מפרשי המרכבה פירשו דמות כסא על שמי ההלחה, וזאת חכס אחד כי אמר כי לא נזכר בכל המפרקים שעברו לא ברמו ולא בציורו אלו השמים הנקראים שמי ההלחה, והיה ראוי לרוב שינוי המפרקים שעברו רמו לזה, ופי' זה

נגל ערבות שאמר דמות על ראשי החיה רקיע ובהשגחה האחרונה חייב מציאות ערבות, ואמר והנה על הרקיע אשר על ראש הכרובים ולא אמר דמות : ז אמנס ככסא אמר דמות כסא נראה עליהם. רובה לומר ולחמנס ככסא והוא הקרח הטרף שהוא על ערבות לא חייב מציאותו בהשגחה שמי עם היות שחייב מציאות ערבות עדיין נשאר בספקו עליו, וזה שאמר דמות כסא נראה עליהם : י להורות על הקדמת השגת הרקיע תחלה ואחר כך כו'. ר"ל שבהשגחה שמי חייב מציאות ערבות ומסתפק עדיין במציאות הקרח הטרף ולזה אמר דמות כסא ולזה אמר הדב והבינהו כי הוא סוד כענין הגוואה : כ השיג תחלה כנפיהם לבד ואחר כך חודשו להם ידי אדם. ילנה שהכנפים הם קודמות בכסה לאדם ר"ל שכסת החטטה מהגלגל הוא כדוריותו והשם ושכלו ושכל חשוקו והם הכנפים, ואחר מציאות הסגוטה הגלגלית נמצאו הידים והם הוות המהווה ואמירת המהווה הותן הקלוב לפי ענינו ופנינו זה

החכס כי דמות כסא הוא השטח המגלגל החלק, ולכן אמר כמראה השמים שמתלווה הרקיע הגלגל סתם, ואמנס את זה הגלגל הוא המתנועע והוא כסא הכבוד יש בו ספק כי הוא אפרי שימצאו שמים אחרים וזאת אלו, כי אחרי שעלינו לומר שיש קרח הטרף ראוי לספק אם זה הקרח הוא גבונית הגלגל או הוא כסא הכבוד או הוא זולת זה ותבין זה, ומזה שצריך שתתעורר עליו ספרו בהשגחה הראשונה החיות בעלות כנפים וידי אדם יחד, ובהשגחה זו השנית אשר ביאר בה שהחיות הנה הכרובים השיג תחילה כנפיהם לבד ואחר כך חודשו להם ידי אדם בהשגחה אמר וירא לכרובים תבנית ידי אדם תחת כנפיהם וכו', ויראה שבהשגחה הראשונה אמר וירא לחיות זוכר עראה אותם כנפים וידי אדם בהשגחה אחת כי השיג אלו הדברים תכליתו שואמר אזי זהו סנה ומסובב, ואמר שבהשגחה השנית השיג הכנפים ואחר כך השיג הידים תחת כנפיהם, והרעון נזה שהכנפים הם קודמות בכסה לידיים ר"ל שכסת הסגוטה הוא כדוריותו והשם ושכלו ושכל חשוקו והם הכנפים, ואחר מציאות הסגוטה הגלגלית נמצאו הידים והם המהווה המהווה ואמירת המהווה הותן הקלוב לפי ענינו, ומפני זה השיג תחילה הכנפים ואחר כך הידים ואחר על זה והבין זה ששם כל זה היו החיות כרובים משכילים לא יפעלו בזה החיצויות התחתון כי אם תלד הסגוטה, כי היטעל מדד היצור חמנס יוחד לנפרדים על שיספיעו וזולתם, ואמנס הגשם לא יפעל שום דבר כי אם בתנועה, וכן הורה בזה כי הדברים באים בחמנפיים רבים ואינם במדרגה אחת מהטועל הנכדל : והסתכל איך ביאר במאמר האופנים לעומתם העש"ם שלא תארם בצורה, ר"ל שאף לא תארם בהשגחה השנית בשום זורה אמר בהם שהם לעומת החיות, כי מה שיפעלו ויתפעלו אלו היבשות קלחם בקלחם עם שאין להם שום חתיכה ושכל זה נמשכים לתנועות השמיות והם משככים אחר החיות שהם טועלים בשכל ונדעת כי הם חיים ומשכילים כמו שכבר ביארנו וא"כ כל כחיה הוא בחכמה ונדעת כמו שאמר נדעתו תאומות נקבעו, אמר ג"כ כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם וכו'. אמר הקשת ואמתתו ידוע, ויראה כי הוא ענין לעושת האור והוא היותו זך ושל ועומד בתמונה ונחמז ידוע נגד השמש והשמש הוא הפועל בהכחה ביום הגשם כי הליחות טותן ההכנה בענן לקבל הרקיע הוא, והיותו

קישוק

הרעון בזה רקיע כמש כמו שפירשנו תחלה ומה שאמר תחלה ודמות הרקיע הכריע אותו לפרש בו מה שפירשתי אחר כך ומכרתי שהרעון היה רקיע השכלים הנפרדים אשר למעלה מהם : (ח) אמנס דמות הכסא נראה עליהם להורות על הקדמת השגת הרקיע תחלה ואחר כך נראה עליהם דמות כסא, פי' שאחר שהשיג הרקיע שהוא הגלגל המקיף השיג מה שלמעלה מכנו שהיה דמות כסא שהרעון בו ההתחלות וההתרוסכות והם השכלים הנפרדים כמו שאמר דמות כמראה אדם אשר זה הכסא תאר גדולו ועצמותו, או אם כסא להשי' הבורא אותם והם מורים על מציאתו : (ט) שהחיות בעלות כנפים וידי אדם יחד, יש לי ספק גדול בה שיהי לפי ההשגחה הראשונה נראה שהשגחתו

החכס כי דמות כסא הוא השטח המגלגל החלק, ולכן אמר כמראה השמים שמתלווה הרקיע הגלגל סתם, ואמנס את זה הגלגל הוא המתנועע והוא כסא הכבוד יש בו ספק כי הוא אפרי שימצאו שמים אחרים וזאת אלו, כי אחרי שעלינו לומר שיש קרח הטרף ראוי לספק אם זה הקרח הוא גבונית הגלגל או הוא כסא הכבוד או הוא זולת זה ותבין זה, ומזה שצריך שתתעורר עליו ספרו בהשגחה הראשונה החיות בעלות כנפים וידי אדם יחד, ובהשגחה זו השנית אשר ביאר בה שהחיות הנה הכרובים השיג תחילה כנפיהם לבד ואחר כך חודשו להם ידי אדם בהשגחה אמר וירא לכרובים תבנית ידי אדם תחת כנפיהם וכו', ויראה שבהשגחה הראשונה אמר וירא לחיות זוכר עראה אותם כנפים וידי אדם בהשגחה אחת כי השיג אלו הדברים תכליתו שואמר אזי זהו סנה ומסובב, ואמר שבהשגחה השנית השיג הכנפים ואחר כך השיג הידים תחת כנפיהם, והרעון נזה שהכנפים הם קודמות בכסה לידיים ר"ל שכסת הסגוטה הוא כדוריותו והשם ושכלו ושכל חשוקו והם הכנפים, ואחר מציאות הסגוטה הגלגלית נמצאו הידים והם המהווה המהווה ואמירת המהווה הותן הקלוב לפי ענינו, ומפני זה השיג תחילה הכנפים ואחר כך הידים ואחר על זה והבין זה ששם כל זה היו החיות כרובים משכילים לא יפעלו בזה החיצויות התחתון כי אם תלד הסגוטה, כי היטעל מדד היצור חמנס יוחד לנפרדים על שיספיעו וזולתם, ואמנס הגשם לא יפעל שום דבר כי אם בתנועה, וכן הורה בזה כי הדברים באים בחמנפיים רבים ואינם במדרגה אחת מהטועל הנכדל : והסתכל איך ביאר במאמר האופנים לעומתם העש"ם שלא תארם בצורה, ר"ל שאף לא תארם בהשגחה השנית בשום זורה אמר בהם שהם לעומת החיות, כי מה שיפעלו ויתפעלו אלו היבשות קלחם בקלחם עם שאין להם שום חתיכה ושכל זה נמשכים לתנועות השמיות והם משככים אחר החיות שהם טועלים בשכל ונדעת כי הם חיים ומשכילים כמו שכבר ביארנו וא"כ כל כחיה הוא בחכמה ונדעת כמו שאמר נדעתו תאומות נקבעו, אמר ג"כ כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם וכו'. אמר הקשת ואמתתו ידוע, ויראה כי הוא ענין לעושת האור והוא היותו זך ושל ועומד בתמונה ונחמז ידוע נגד השמש והשמש הוא הפועל בהכחה ביום הגשם כי הליחות טותן ההכנה בענן לקבל הרקיע הוא, והיותו

היה הכנפים תחלה, והיו אמרו וד' כנפים לאחד מהם, ואחר כך אמר וירא אדם תחתה כנפיהם, פי' נבאר הענין לפי מה שאמר הרב שהשיג כנפיהם וירא אדם יחד ובהשגחה השנית השיג כנפיהם תחלה ואחר כך השיג ירי אדם, וירעה הר"ם לפי רענתו כן הוא והוא שביאר תחלה ההשגחה דרך כליות שהשיג הכנפים והידים, ואחר כך ביאר בהשגחה אחרונה איך היתה איכות ההשגחה שהשיג כנפיהם תחלה ואחר כך השגת ירי אדם, וכן הוא האמת שהביא דבר סה צריך שישגיב מציאות הרבה היותו תחלה בסבותיו וירא ישיג הדברים אשר הרוב הוא המהווה תחלה סבת הענינים ההם, כך הנביא השיג תחלה מציאות השמים וסבת מציאותם וסבת תנועתם אשר בהנועה הריא קיומם ועמדתם והם

מורה נבוכים חלק שרישי פרק ז

הגנה סביב הוא מראה דמות כבוד וגו', ^ל (1) חומר הקשת המתואר ואסתתו ידוע, זה נפלא בדמיון ובהמשלה מאד, ^ב והוא בלא ספק בכח נבואה, והבינהו, וכמה שצריך שתתעורר עליו חלקו דמות אדם שעל הכסא והעלוין שבו כעין השמל והתחתון כמראה אש, זאת מלת השמל באורו שהיא מורכבת משני ענינים חש מל כלומר המהירות המורה עליו ח"ש וההפסק המורה עליו מ"ל, הכונה המסתבר שני ענינים חלוקים בבחינת שני צדדים עליון ותחתון ע"ד הדמיון וכבר העירונו הערה שנית ואמרו שהיא

שם טוב

אפדי

השני חסלה הכניס ואמר כך כדדים: ^ל חומר הקשת המואמר ואסתתו ידוע. ר"ל כי הענין הוא לפסוק וזר וזל ועומד כמפוסם וכמלכ ידוע נגד השמש ולא מתחדש אל העין אלו הגוונים: ^ב והוא בלא ספק בכח נבואה ובינהו, ר"ל זה הדמיון שנושא הפסוק באמרו חמרה הקשת אשר יהיה ביום הנשם הוא מראה דמות כבוד ח', וזוהו בדמיון יהוא כי כמו שען הקשת הוא ענן כמו שחר הענינים רק שמתחלק לשאר הענינים ביחס ובהכנה לקבל זה האור מזה השמש מה שלא יקבלו שאר הענינים, כן נפש הנביא היא כמו נפש החכם כח נבואה ובינהו: מנשם החכם בהכנה, שהנביא אחר שהשכיל כל פרטי הנמלכות חורשה אללו זאת ההכנה השנית להסתבר עם הסוד, והחכם שלא זכה לנבואה לא חששו אללו זאת ההכנה השנית, וזהו שאמר הרב שהוא בלא ספק כח נבואה ובינהו: ^ג המורה עליו מל. ר"ל כי מלת מל חקר ועזר מאמנים: ^ד הסתבר שני ענינים חלוקים בבחינת שני צדדים, ר"ל שהגדל הפגול מורכב משני צדדים, האחד צדד עליון והוא

למה שהניח בדעתו נבואה אלא שהוא ככה כפי כוח המהירה והוא סבה השניעות: וממה שצריך שתתעורר עליו חלקו דמות אדם שעל הכסא וכו', כנה אחר הרב שהאדם הוא נחלק לשני חלקים ועליון שבו כעין חשמל והתחתון כמראה אש, כי כן נפש הנביא השנית כי אחר הכתוב וארף וכהנה כמראה אש: ומתחלה חמיו ומהעלה כמראה אש וזה כעין החשמל, והנה כמראה הרשונה אחר וארף כעין חשמל כמראה אש בית ^ל לה סביב מתחלה חמיו ומהעלה כמראה אש וזה כעין החשמל, וכמראה השנית חמר שהעליון הוא כעין חשמל והתחתון חמר המעלה והמטה חשמל ועשה שני חלקים חסם, וכמראה השנית חמר שהעליון הוא כעין חשמל והתחתון כמראה אש. ודע כי כמה שעולם הנבואה כעין קצור קצות בקצות כן עולם השכל הוא כלו קצור קצות בקצות עד גיעתם כלם אל הסבה הראשונה כי כלם קצורים זו, והנה כל השכלים הנבדלים הם שכל ואינם גוף ולא כל כח גנוף ולכן נמשלו לאדם שהכח השכלי אינו גוף ולא כח גנוף וכלם קצורים נשם חשמל כי כלם מאירים ומחזירים והם עלות, ומדע שהם עלולים יש להם עליון ותחתון כי השכל הראשון נקרא אל העלול אשר לומה חמיו הוא כעין חשמל כי הוא חומה לוהט בהחלה והמדע היוותו עלול ממה שלמעלה חמיו והוא דומה לנחלת הוא אש דק, ולמה שכל השכלים הנבדלים ימצא בהם שהם עלות ועלולים ימצא בהם אלו השני דברים, ולכן יתוארו בשני דברים בעליון ותחתון כי מדע היוותו עלה הוא עליון ומדע היוותו עלול הוא תחתון. עוד אמר וזאת מלת החשמל ביראו שהיא מורכבת משני ענינים כלומר המהירות המורה עליו ח"ש וההפסק המורה עליו מל, והכוונה התקבר שני ענינים חלוקים בבחינת שני צדדים עליון ותחתון ע"ד הדמיון. והרצון כזה שהגדל הפגול מורכב משני הצדדים, האחד צדד עליון והוא הצד העליון, והשני הוא צדד עליון והוא הצד התחתון, והנה חכמינו הורו בחמרים שיש בו שני ענינים כאלו הוא מורכב ומתאלו בו ענינים חלוקים כמדת החכמה והכונה, וזה כי השכל הראשון הוא ישיבל ועליו מלמד וזוהו אל העלה הראשונה ישיבל עליו ולכן לא יהיה לו השכל והמשכיל והמושכל אחד כסוב עם העלה הראשונה, והשכלת העלה הראשונה במדרגת הצורה והשכלת עליו במדרגת הכוונה כי לא ימצא עליו חמיו אלא מדע דעתו עליו, הנה הוא בעצמו שני ענינים חלוקים ר"ל כחשמל, עצמות עליון ותחתון, וכבר העירו הערה שנית המכוון בה היא זאת הכונה אלא שנתחלקו ממלכות בלשון הכרואה אחר שפתיים חשות פעמים מתללות הוא על דבר נכרא, ומש יורה על השקיעה על שני ענינים בדבור, ואין ספק שאמרים חשות פעמים מתללות הוא על דבר נכרא, ומש יורה על השקיעה ומל על הכוונה העליון והתחתון על דבר הדמיון, ואין ספק שאמרים חשות פעמים מתללות אחר שנאמר בלשון רבים שמורה על ההכנה וכל מורכב הוא עלול והוא דבר נכרא:

אמר

קישוק

והם כדוריותם ונשמה ושכלם והשכל הנבדל אשר הוא חשושם על הדרך שזכרנו בהרבה מקובות, ואחר שהשיגם השנה ברורה ויחלמה השכי ירי אדם מתחת כפייהם שריונים פבת הפעולות ולזה כנה הפעולות המניעות ישלשים והם היוות כל מה שיתורה לידם: (1) חומר הקשת ואסתתו ידוע. הקשת בלילה גוונים מתחלפים כן שדוער כן מראה דמות כבוד ח' שהביאיים ישיבו במראה הבנאה תנועות מתחלפות אין צימאות הלבנות והם על דרך המורה אלא במראה הנבואה מצד הכח המרמה המצויר

אותם העורות. ואין ספק שאין לובר חש שהיא מלה שמורה על מהירות התנועה ולא מל שהיא תורה על הפסק התנועה על השכלים הנפרדים שלא יאות בהם תנועה ולא הפסקה שהם אינם גושים, אמנם הם שהיא הכתוב השכלים בעושות כפי שאמר ובשתיים יתפסק וכמו שאמר הרב רבינו משה צדק ונבחרה תנועה התנועות לריות על היוות חיים, אמר עליהם חש שמורה על התנועה שמורה על החיים ועל קצתם מל שמורה על הפסק התנועה, כאלו אמר שקצתם אין להם עמידה וקיום אלא בכח

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ז

שהוא נגזר מן הדבור והשתיקה, (כ) אמרו פעמים חשות פעמים ממללות, נזרו השתיקה מן החשתי מעולם, הערה על שני ענינים בדבור בלי קול, ואין ספק שאמרם פעמים חשות פעמים ממללות, אמנם הוא על דבר נכרא, וראה איך בארו לנו שוה דמות אדם שעל הכסא ההלוק, אינו משל עלי ית' מכל המרכבה אבל משל על דבר נכרא, וכן אמר הנביא הוא מראה דמות כבוד ה' וכבוד ה' אינו ה' כמו שבארנו פעמים רבות, וכל מה שהמשיל באלו ההשגות כלם הם כבוד ה', ר"ל המרכבה לא הרוכב, כי לא ימשילוהו ית' והבן זה, הגה נתתי לך גם כן בזה הפרק מראשי הפרקים מה שאם תשלים הראשים ההם יבא לך מהם כלל מועיל בזה הענין, וכשתסתכל כל מה שאמרנוהו בפרקי זה המאמר עד זה הפרק יתבאר לך מזה הענין רובו או כולו, מלבד חלקים פועמים וכפל בדברים שנעלם עניינם, ואולי עם ההסתכלות המופלג יגלה ולא יעלם מאתו דבר, ולא תקוה ולא תחול לישמוע מסני

אחר

אפורי

הנז העליון, והשני יזכר עליו והוא הנז החמון: ע אמנם הוא על דבר נכרא. ר"ל שזה החמון המורכב משני עניינים אשר הוא משל לשכל הנכדל הוא בלא ספק משל למחשבה נכרא, כי אחר שיש בו צמיחה ההיכנסה או אספר שיחולר בו יתעלה הלילה כי הוא פשוט בחלקים הפשוטות, אם כן זה האדם שעל הכסא הוא העליון הראשון לא העלוי הראשונה מלילה כי לא יפסלוהו יתעלה, וכמו שכתב הרב בפרק מ"ה משני כספסכים שמדריגות הנבואה שמונה וכמו שכתבנו שם בפרק:

שם טוב

אמר שם טוב אשר העיון יוראה לי שרוב יראה שהשכלים הנכדלים כל אחד מהם הוא עלה ועלול ומזד החיות עלה הוא נקרא בשם חשמל ומזד שהוא עלול הוא נקרא בשם האש, וזה שאמר שהעליון כעין חשמל והחתון כמראה אש. ע"א כי חשמל ביארו החכמים שהיא תורכבת משני עניינים ומזד מורה על המהירות ומל על ההפסק בצימית שני נדדים עליון וחתון ע"ד הדמיון, והרצון בזה כי כל אחד מהשכלים הנכדלים מציגים מה שלחמלה מהם ומשיגים את עצמם והשגת עצמם היא יותר עליונה מההגת עצמם.

וכבר ביאר זה בעל הכוונות אף כי בהשגת עצמם ושינוי את עצמם עכ"ל וע' להם נד נרצף וימצא גם נד עליון וחתון, עוד העירו שיהא נגזר מן הדבור והשתיקה כי הנה מורכבים משני עניינים מאפשרות וחיות, והאפשרות דומה לחמר והחיות דומה לגורה וכאלו הם מורכבים משני עניינים, אם כן לא יהיה הערה שיהא מה שאמרנו כי העירו לחמר כוונה אחת כמלת אחות אבל בזה הכוונה השנית אמרו שם בדברים מורכבים והוא על דבר נכרא. וראה איך ביארו לנו שזה דמות אדם שעל הכסא החלוק אינו משול עליו ית' מכל המרכבה הרבוי עד שימקל, כן אמר הנביא הוא דמות כבוד ה' וכבוד ה' אינו ה' וכל מה שהמשיל באלו ההשגות כלם הם כבוד ה' ר"ל המרכבה לא היוצר, לכן אמר דמות כבוד ה' ולא אמר ראיתי את ה' כי לא ראו הרוכב כי לא ימשילוהו, וכמו שכתב בפרק מ"א מתקן ב' כספסכים שמדריגת הנבואה שמונה: וכשתסתכל כל מה שאמרנוהו בפרקי זה המאמר עד זה הפרק יתבאר לך זה הענין רובו או כולו מלבד חלקים פועמים וכו', יראה כי אף שדבר הרב בהשגה מרכבה בחלקית והעלמה אם יסתכל האדם אל ההערות מה שאמר בחלק השני ומה שאמר בנבואה ויבין כל מה שאמר הרב בראשי פרקים, וכמו שאמר בהשגת לבנת זה המאמר להשיב סקרוו זה על זה, ולזה הישיב הכה של פתשוב שעדיין ירמוז על אלו הדברים כי כבר קדם כל מה שרצה לאמרו ולרמוז עליו ומכאן ואילך ידבר בעניינים אחרים: ודגה החכם רבי משה הנרבוני העיר ספק גדול ואמר, כבר קדם לנו בחלק השני כי מן הדעות הקדומים המתפשטים אצל הפילוסופים ורוב האנשים על שלגגלים קולות נוראים עצומים מחד יתחדשו בתקופותיהם, וכבר הרב המורה כי זה הדעת נמשך אחר אמונת גלגל קבוע ומלות חזו"ט והוא אשר בו נלחמו חכמי אומות העולם להכחי ישרא' וכל מה שכתב הרב בפרקים ההם אמנם הוא הכוונה לכבד מעשה מרכבה, ורמוז בזה כי חכמי ישראל וראשוניהם היו מאמינים זה הדעת, וכי מה שאמר ויחוקל מספור הקול באמרו וקול כנפי הכרוכים נשמע עד הארץ החיונה כקול אל שדי בדברו, וזה תקום פלא גדול איך יאמר הנביא או המקובלים מהנביא דבר שיתאמת סותרו בתוספת: והנה החכם הנזכר השיב בהתרת זה הספק העצום כי הנביא לא יראה רק אחת אבל אין כל נבואה מאירה מה שאינו דרוש, אבל מה שידרוש הנביא אם הוא אמת או שקר לא יבוא לו אלא נבואה אמתית, או גם כן אם לא היה לו דעת קדם עליו וזה לא הנבואה לא יראה רק אחת, אבל אם היה לו דעת קדם עליו מחד חקירות וחקוים עליו שהוא אמת או שקר יראה הנבואה לא יראה רק אחת, אבל אם היה לו דעת קדם עליו מחד חקירות הגלגל קבוע או המול חזר או הסך והיה בזה לו נבואה עליו היה רואה הנבואה גלגל חזר ומול קבוע כמו שהוא האמת, אמנם כשהיה מאמין גלגל קבוע ומול חזר ובלתי דרוש בו שמע קול כנפי הכרוכים. וזהו מה שהשיב החכם הנוכר בתשובתו כי עסק העולם: והנה הרב כפי דעתו השיב זה על הספק בפרק שלישי ושמונה אצל החשך שהביא מלאי אחר והיה עמו אף אנשים ואלו כל מה שבצית אלא איש אחד היה נכלל עם כל מה שבצית וכאשר האדם ההוא עם האיש לבדו חשב שהוא עתה נכנס עליו, ואף על פי שזה לא אמרו אלה על אנשי הכת השלישי, אבל ראוי שיובן כי קצת הנבואים האמתיים כבר יקרא להם זה. ומה שאמר החכם ששם היה מספק עליו היה בזה לו הנבואה האמתית, אינו כן, כי אין ספק שיחוקל כלל הדברים אשר אמר בזה דמות היה מספק בעת למדו והיותו חוקר על זה ונשארנו נבואותו מתוקים כמו שהיו בראשונה, אבל האמת בזה כי השפע שופע מאת השכל הפועל על

הכח

קרקשקש

להם מציאות מצד עצמם, והוא אשר רצה באכזר במלת חשות, הרצון בו שהיו נפסקים לגמרי ולא היה להם שום מציאות, וכשעת שאין הדבור יוצא מפי הקב"ה חשות ובעשה שאין הדבור יוצא מפי מציאותם אל הירבאים אשר הם סבת מציאותם ברצון הבורא והם הגלגלים והיסודות ומה שהורגב בתם ממללות, הרצון בו שהם מציובי

בסבת הקודמים להם אשר הם סבת מציאותם ברצון הבורא: (כ) אמרו פעמים חשות פעמים ממללות, ואמרו רבותינו בשעת שהדבור יוצא מפי הקב"ה חשות ובעשה שאין הדבור יוצא מפי הקב"ה ממללות, הרצון בזה כשנקיש מציאותם אל מציאות הבורא יחשוב שהוא ית' מחוייב המציאות והם אפשרי המציאות ואין

מורה נבוכים חלק שלישי פרק ז ז

וזתו זה הפרק אפילו דבר אחד בזה הענין לא בבאור ולא ברמיה, כי כבר נאמר בו כל מה שאפשר לאוטרו, וגם להצתי מאד ודחקתי, ואתחיל בענינים אחרים מכלל הענינים שאני מקוה לבאר אותם בזה המאמר :

פרק ח כל הגשמים ההווים הנפסדים לא ישיגם ההפסד רק מצד החסר שלהן לא זולת זה, אבל מצד הצורה (ה) ובבחינת עצם הצורה לא ישיגם הפסד רק הם עומדים, הלא תראה (ג) שהצורות המיניות כלם מתמידות עופודות, אמנם ישיג ההפסד לצורה במקרה, רוצה לומר מפני התחברה לחסר (ג) ושבע החסר ואמתתו שהוא לעולם א לא ימלט (ד) מחברת ההעדר, ומפני זה לא תתקיים בו צורה, אבל יפשיט צורה וילבש אחרת תמיד, ומה נכלל מאמר שלמה ע"ה בחכמתו בדמותו החסר באשת איש וזה, כי לא ימצא חומר מכלתי צורה כלל אם כן הוא אשת איש לעולם ב לא תמלט מאיש ולא תמצא פנויה כלל, ועם היותה אשת איש היא מבקשת איש אחר לעולם תמיד בו בעלה תפתהו ותמשכהו ככל צד עד שישגי ממנה מה שהשיג בעלה, וזה ענין החסר, והוא שאי זה צורה שתהיה בו, הצורה ההיא הכינהו לקבל צורה אחרת, ולא יסור מהתנועע להפשיט זאת הצורה שעמו ולהביא אחרת, וכענין זה בעצמו יעשה אחר בא הצורה האחרת, הנה כבר התבאר שכל השחתה והפסד או חסרון, אמנם הוא מפני החסר, וביאורו באדם עד"מ, כי כיעור צורתו וצאת אבריו מטבעם, וכן חלשת כל פעולותיו או בטולם או בלכולם, אין הפרש בין היות כל זה בתחלת היצירה

או

אפשר

שם טוב

פרק ח א לא ימלט מחברת ההעדר. ר"ל כי החסר כלאשון מצד עצמותו יתעלה נעדר הנוכחות כלם ולכן ינאף תמיד להפשיט הגורה ולהלביש גורה אחרת עם הכנת הגרמים השמיעיים: ב ולא תמלט מאיש, ואמר לא תמלט פניה, והוא כפל לשון, ר"ל כי החסר לא תמלט רק מהנוכחות אפ"י געשה: ג ועם היותה אשה איש, ר"ל ושם היות החסר דבוק עם זוכתו עדיין יתסה וישתדל להשיג זורה אחרת כמו שהשיגה הגורה הדבקה בו בעצמו ולא יסור מזה

הכח המדמה יבוא על נפש הנביא מפניו רבים, אם להודיע לו מה שלא היה לו וישיגה מקודם ואי אפשר וייעמו בחקירה, או שישגי בהיותו חולס או במראה הנבואה וישגי מה שהיה משגי קודם ויחקה לדמיון כנסת השכל הפועל מה שהיה משגי קודם בחקירתו השכלית ויגשים הדברים הרמזניים, וזה אי אפשר מבלי שפע גדול שיפיע על השכל ועל הכח המדמה, וכבר ידבר הנביא בענינים העיוניים כחשט המכס ולא ידבר בהם כמו נביא אם שאמרם הנביא, והכן זה כי נמצאו נביאים כל אלה הדרכים שזכרתי לך, הדבור באלו העמוקות בלתי ראו להאריך בו ולכן נקצר בזה :

פרק ח כל הגשמים ההווים הנפסדים לא ישיגם ההפסד רק מצד החסר, בזה הפרק יתחיל הרב לרמוז על ענין ההשגחה ובעבור ספור היוב הנפלא בהשגחה, והתחיל ואמר כי כל הגשמים ההווים הנפסדים ישיגם ההפסד מצד החסר, ואחר שהפסד בעל חסר יחוייב שישגיגוהו משגי החסר כפי חסרו אם טוב ואם רע, וזה סוד השטן המהפסד בכל הדברים שהם חסר נגלגל הירח, כי משוט בארץ הוא כולל כל מה ששקט נגלגל הירח כי כלו נקרא ארץ, וכל ההפסד והשגחה יבוא מצד השטן שהוא החסר אבל מצד החסר נבחינת עמם הצורה לא ישיגם ההפסד, הלא תראה שהצורות המיניות כלם מתמידות עומדות אמנם ישיגם ההפסד לצורה במקרה מפני התחברה לחסר, ולכן בא השטן בחוץ הכאים כי לא בא בעצם כמו שיבאר בע"ה: ועצם החסר והמתקו שהוא לעולם לא ימלט מחברת ההעדר ומפני זה לא יתקיים בו צורה, הרצון בו כי למה שהיה טבע החסר מחובר להעדר כי הוא נעדר מהצורה ואי אפשר לקבלה אלא בשתעמיר הצורה קודמת יחוייב ההפסד לצורה והוא במקרה, והרצון בו כי למה שהיו הצורות מחוברות לחסר והחסר יתחייב להעדר יתחייב לצורה החסרון והעדר, כי כל צורה שיוצא להיוולד תכניהו לקבל צורה אחרת ולא יסור מהתנועע על הצורה עצמו ולהביא אחרת, והסבה בזה כי החסר הראשון אין לו צורה בעצמו ולזה הוא משתוקק אל כל הצורות וזאת חל בו אי זו צורה יתחיל להעדר אשר בו מן הצורה ההיא אשר חלה בו ונתחבר אליו העדר הצורה אשר בכח אשר תגיע אליו אחר וזאת הצורה, ומפני זה לא תתקיים בו הצורה כי ישתוקק אל הצורה אשר בכח אשר שהיו כל הצורות אליו במה שהוא היוולד ענין אחד שישפיע צורה וילבש אחרת תמיד: ומה נכלל מאמר שלמה בחכמתו בדמותו החסר באשת איש וזה, כי במה שהוא חסר הוא מופשט מן הצורה, כי אין לו צורה הוא חלק מחמתקו במה שהוא היוולד, והוא אשת איש כי לא ימצא חסר דלי צורה כלל, כי הוא נמצא מציאות חלוש בעצמו לא יעמוד מכלתי משלים והוא הצורה אשר היא משלמת המציאות, וההיוולד מעמיד לצורה לבד על שהוא נושא לא ומשכן, אם כן הוא אשת איש לעולם, ואם היוותה אשת איש מבקשת הוא איש אחר לעולם תמיד כי במה שהיו אשה כל האנשים אליה ביחס אחד תפתנו ותגנוב לבנו והיא הכנה ותמדת בכל מיני אל הצורה אשר בכח, והוא ענין החסר כמו שהחברו, הנה כבר התבאר שכל השקפות והפסד והחסרון והפסד החסר כולו איש אחר, וביאורו באדם על דרך משל כי כעור צורתו וצאת אבריו מטבעם וכן כל חולשות פעולתם ובלבולם, כי הכח הרואה יחטיא

בשגחה

קרקש

חייבי המציאות בהקש אל זולתם והענינים הולתיים הם
אפשרי המציאות בהבטת עצמם :
פרק ח (ה) ובבחינת העצם הצורה לא ישיגם הפסד, הרצון
בזה כי הצורה הוא שלמות הרבר והשלמות לא יגיע הפסד כמו שאמר אריסטו והמציאות אשר הוא הטוב, אמנם ישיג הנפסדות מצד ההעדר אשר מרוב זה הטבע לקבלו, רוצה

אשר